

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ПАНОВ СЕРГІЙ ФЕОФАНОВИЧ

УДК 378.147:004:658.5

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ТЕХНІЧНИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант - доктор педагогічних наук, професор
РОМАНОВСЬКИЙ Олександр Олексійович,
Українсько-американський гуманітарний інститут
«Вісконсінський Міжнародний Університет (США) в
Україні)», ректор

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
КОВАЛЬ Тамара Іванівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
професор кафедри методики викладання іноземних
мов й інформаційно-комунікаційних технологій»;

доктор педагогічних наук, професор
КОРЕЦЬ Микола Савич,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, проректор з науково-
педагогічної та адміністративно-господарської роботи;

доктор педагогічних наук, старший науковий
співробітник, член-кореспондент НАПН України
ЩЕРБАК Ольга Іванівна,
Київський професійно-педагогічний коледж
імені Антона Макаренка, директор.

Захист відбудеться 28 грудня 2017 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д26 053.01 в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, за адресою: 02000, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 02000, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 27 листопада 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні соціально-економічні трансформації, процеси глобалізації, військові конфлікти, підвищення загрози тероризму в світі, інтеграція, демократизація та інформатизація суспільства, підвищення ролі інформації і знань у його розвитку характеризуються розширенням міжнародних зв'язків у всіх областях діяльності. Отримання відповіді на питання сучасності вимагають модернізації освітньої системи та акцентування на якості освіти як національному пріоритеті. Перспектива виходу на світовий рівень досягнень вітчизняної науки та техніки, а також наявність і досвід ознайомлення із найкращими досягненнями зарубіжного досвіду науково-технічної та інженерної думки повною мірою залежать від того, як вищий навчальний заклад (ВНЗ) (як виробник) готує технічних перекладачів (ТП) для роботодавця (як споживача).

Реформування системи вищої освіти України в контексті Європейського освітнього простору зумовлює пошук нових підходів і шляхів до формування професійної компетентності майбутніх перекладачів. Особливої уваги потребують спеціальності, які сприяють налагодженню міжнародних зв'язків нашої держави, зміцнюють її авторитет на світовому рівні. Значна роль у цьому належить ТП. За даними американського бюро статистики у сфері працевлаштування (Bureau of Labor Statistics) у період з 2010 до 2020 року потреба у перекладачах зростає на 42 відсотки, у той час як у працівниках загальна світова – лише на 14%. Відповідно до європейських стандартів та згідно з прийнятим Законом України “Про вищу освіту” (Ст. 3) одним із шляхів формування та реалізації державної політики у сфері вищої освіти визначено “збереження і розвиток системи вищої освіти та підвищення її якості”.

На якість професійної підготовки ТП впливає система таких чинників, як: кадровий потенціал ВНЗ, матеріально-технічна база, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, система забезпечення та управління якістю у ВНЗ тощо. На нашу думку, визначальним чинником є професіоналізм та компетентність науково-педагогічних кадрів, які суттєво впливають на дієвість інших чинників і визначають рівень якісних показників вищої освіти. Отже, перед вищою школою стоїть завдання здійснити принципово нові зміни в підготовці ТП.

Означена проблема знайшла своє відображення в положеннях міжнародних документів, що стосуються розвитку освіти в умовах європейської інтеграції, а також у нормативно-правовій базі вищої освіти України: укази Президента України “Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні” (2008); Педагогічна конституція Європи, прийнята на II-ому форумі ректорів педагогічних університетів європейського простору (2013); Закон України “Про вищу освіту” (2014); Концепція розвитку освіти в Україні на 2015 - 2025; “Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року” (2014); Європейськими стандартами та рекомендаціями із забезпечення якості вищої освіти (Єрван, 2015) тощо.

Значною мірою це стосується підготовки ТП у ВНЗ, оскільки їхня професійна діяльність відбуватиметься в умовах зростання обсягів технічного

перекладу та з урахуванням потреб сучасних технічних галузей. Саме тому професійна підготовка ТП потребує модернізації в контексті наступних змін та тенденцій суспільства: професійна комунікація, збільшення кількості мов перекладу, необхідність міжмовної адаптації, формування корпоративної мови та культури.

Роль набутих студентами у процесі навчання перекладацьких компетентностей і статусу ТП відповідає зобов'язанням ВНЗ (виробника інтелектуального продукту), які здатні надавати споживачеві (роботодавцю) конкурентоспроможного фахівця з технічного перекладу.

Якість підготовки ТП залежить не лише від обсягу засвоєного ними змісту знань, які швидко змінюються, а й рівня розвитку їхнього мислення, уміння самостійно навчатися впродовж усього життя, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій, безперервно самовдосконалюватися.

Дослідниками у галузі технічного перекладу були науковці М. Морозов, Я. Рецкер, А. Федоров, Д. Усов та ін. Питанням зі створення перекладацького інструментарію науково-технічних текстів присвячені праці І. Алексєєвої, Г. Баталової, Л. Борисової, М. Бочарової, Е. Комісарова, Л. Чернавіної та ін. Загальні проблеми підготовки перекладачів розглядали у працях українські та закордонні науковці В. Карабан, Т. Кияк, Л. Міщенко, І. Сойко, Є. Тимченко, О. Турченко, О. Шаблій, J. Albrecht, R. Arntz, H. G. Hönig, J. House, G. Jäger, R. W. Jumpelt, F. G. Königs, A. Neubert, C. Nord, K. Reiß, P. A. Schmitt, M. Snell-Hornby, R. Stolze та ін.

Оскільки ознакою організації навчального процесу ТП у ВНЗ України у сфері технічного перекладу є недостатнє спрямування вектора професійної підготовки на їх всебічний розвиток в технічному, мовному та перекладацькому середовищі, то питання формування ТП є предметом невідкладного розгляду. У зв'язку з цим практика професійної підготовки майбутніх ТП у ВНЗ має низку невирішених проблем, пов'язаних із впровадженням у навчальний процес системного підходу щодо формування їхньої професійної компетентності; з реалізацією кращого підходу до проектування структури та змісту навчання з урахуванням специфіки професійної перекладацької діяльності ТП; з комплексним використанням традиційних і новітніх методів, засобів та форм навчання.

На якість та компетентність професійної підготовки майбутніх ТП впливають наявні у ВНЗ суперечності, а саме, між:

- соціальним замовленням роботодавців суспільством та виробником інтелектуального продукту;
- великим обсягом інформації, продукуюваної суспільством в умовах швидкозмінних технологій і реальними організаційно-методичними умовами її засвоєння майбутніми ТП у ВНЗ;
- недостатньо розвинутою інформаційною інфраструктурою ВНЗ і необхідністю індивідуалізації й активізації навчального процесу в умовах особистісно орієнтованої парадигми педагогічної освіти;
- необхідністю впровадження інтегрованого підходу до навчання майбутніх ТП у ВНЗ новітніми інформаційними технологіями та подальшим

його застосуванням у вирішенні міжнаукових професійно орієнтованих завдань (проблем);

- тенденцією збільшення обсягу практики самостійної роботи студентів майбутніх ТП у ВНЗ у контексті принципів Болонської декларації і недостатніми темпами розробки та впровадження в самостійну роботу дистанційних і мультимедійних технологій навчання.

Подолання цих та інших суперечностей потребує розробки й обґрунтування теоретичних і методичних основ професійної підготовки майбутніх ТП.

Поступово глобальна комунікація виробника (ВНЗ) зі споживачем через технічних перекладачів трансформувалась у важливий елемент інформаційно-технічного сервісу, стаючи додатком (технічним описом) до супроводу продукту, якість якого має зв'язок з економічними показниками підприємства і місцем держави у світовому розподілі праці.

Однак комплексне системне дослідження методологічного обґрунтування професійної підготовки технічних перекладачів не здійснювалось. Проблеми професійної підготовки майбутніх ТП у ВНЗ ще недостатньо досліджені у теоретичному та методичному аспектах. Зокрема, поза увагою дослідників лишилися такі важливі питання, як: розробка й обґрунтування концептуальних положень, моделі та критеріїв ефективності, педагогічних умов сучасної професійної підготовки студентів до науково-технічної перекладацької діяльності.

Враховуючи актуальність теми дослідження, її соціально-педагогічне значення, недостатнє теоретичне обґрунтування і практичне впровадження такої підготовки у вищих навчальних закладах, темою дисертаційного дослідження обрано **“Теоретико-методичні основи професійної підготовки технічних перекладачів у вищих навчальних закладах”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблематика дисертаційного дослідження пов'язана з держбюджетними темами наукових досліджень Гуманітарного інституту НАУ (термін виконання 2007 - 2009); кафедри АМПС КДАВТ “Шляхи формування іншомовної компетенції при викладанні англійської мови за професійним спрямуванням у підготовці майбутніх спеціалістів морського транспорту” по створенню методичних навчальних засобів та комплексу методичних завдань з англійської мови для моряків та фахівців галузі водного транспорту (термін виконання 2012 - 2015); кафедри теорії та практики перекладу Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна” в межах держбюджетної наукової теми МОН України; відповідно до рамкової програми Гете Інституту (2007); плану роботи наукового відділу із забезпечення якості освіти КДАВТ в межах досліджень виконання спільного проекту TEMPUS “Knowledge Transfer Unit-From Applied Research and Technology-Entrepreneurial Know-How Exchange to Development of Interdisciplinary Curricula Modules”.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (протокол № 10 від 24 червня 2005 року) та узгоджена в бюро Міжвідомчої Ради з координації наукових

досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 25 квітня 2006 року).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх технічних перекладачів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – система професійної підготовки технічних перекладачів у вищих навчальних закладах.

Мета дослідження: науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити систему професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів в умовах вищого навчального закладу.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми у вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії і практиці.
2. Науково проаналізувати та обґрунтувати сутність і структуру базових понять дослідження, зробити порівняння їхнього змісту у європейському і вітчизняному науково-технічному просторі.
3. Розробити та схарактеризувати концепцію професійної підготовки ТП.
4. Розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити модель професійної підготовки технічних перекладачів у вищих навчальних закладах.
5. Визначити критерії, показники та охарактеризувати рівні професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів у вищих навчальних закладах.
6. Визначити структуру і зміст навчально-методичного комплексу фахових дисциплін для майбутніх технічних перекладачів у вищих навчальних закладах.
7. Розробити систему діагностики результатів такої підготовки ТП.
8. Виявити та обґрунтувати психолого-педагогічні та організаційно-методичні умови формування професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів у вищих навчальних закладах.

Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що професійна підготовка технічних перекладачів орієнтована на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутнього фахівця технічного перекладацького напрямку, набуття професійного зростання, що забезпечує якість здійснення іншомовної комунікації технічного напрямку.

Концепція дослідження. Вивчення стану професійної підготовки майбутніх ТП у теорії і практиці педагогіки вищої школи, з одного боку, та рекомендацій і звітів міжнародних організацій (ІКАО, ІМО, ІСО, РЄ) стосовно забезпечення якості підготовки, з іншого, дало підстави вважати, що професійна підготовка майбутніх ТП у ВНЗ, яка зводиться до загального вивчення мов, є недостатньою для успішної реалізації завдань комунікації. Комплексний характер фахової діяльності ТП обумовлює його багатозначну професійну підготовку, до складу якої входять філологічні, соціокультурні, психологічні, педагогічні, інформаційні складові. Успішність професійної підготовки ТП до рівня конкурентоспроможних фахівців залежить від наявності у них широкого спектра зв'язку між технічними дисциплінами на рідній та інших мовах. Формування вміння ТП буде більш ефективним, якщо воно здійснюється у ВНЗ технічного напрямку.

Виникає потреба у зміні фундаментальних засад професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів, від яких суттєво залежить розвиток суспільства у плані обміну науково-технічного потенціалу, захист інтелектуальної власності, виконання міждержавних проектів. Концепція дослідження ґрунтується на розумінні того, що використання освітнього інформаційного середовища має бути на базі системного підходу та забезпечувати інтенсифікацію процесу навчання ТП, покращення якості засвоєння знань, умінь і навичок.

Концепція дослідження містить такі взаємопов'язані концепти, що сприяють реалізації провідної ідеї наукової роботи: *теоретико-методологічний концепт* формування ТП базується на обґрунтуванні теоретичних та методологічних засад розвитку педагогічного професіоналізму ТП на базі взаємодії діяльнісного, системного, компетентного підходів, що дозволяють процес підготовки ТП розглядати з різних точок зору, як комплекс завдань, що висуває суспільство перед перекладачем (біологічна соціально-інформаційна система) в умовах реальної професійної комунікації, завдяки якій відбувається баланс між потребами замовника (роботодавця) та виконавця (ВНЗ) в загальній системі управління якістю та забезпечення якістю; *теоретико-педагогічний концепт* формування ТП полягає в аналізі загальнонаукових підходів: філософії, психології, соціології (діяльність, мова, комунікація, навички, вміння, обмін інформацією), які дозволяють враховувати у навчально-виховному процесі проблеми педагогічної майстерності та розкриття сутності і структури наукового феномену “професіоналізм технічного перекладача”; інтегративному підході, який дає можливість усунути суперечності між принципом єдності знань та їх розділенням на фундаментальні й спеціальні, між збільшенням обсягу знань та обмеженістю навчального часу, між єдиним напрямом фахової підготовки та різними напрямками наукових знань фахових предметів, і який спрямований на формування системи міждисциплінарних знань, умінь і навичок, що лежать в основі професійної компетентності ТП; *технологічний концепт* передбачає розробку експериментальної моделі та методики формування ТП, репрезентує перевірку ефективності розробленої узагальненої динамічної моделі формування професійної компетентності ТП; визначає організаційно-методичні умови та адекватні форми і методи навчання; висвітлює засоби розвитку творчої активності, логічного мислення, дослідницької діяльності студента та стимулювання мотивації до його самостійної і самоосвітньої діяльності; формує критерії оцінювання ефективності процесу формування компетентності ТП; визначає рівень професійної компетентності студента та його готовність до професійної перекладацької діяльності.

Основні положення концепції, провідна ідея дослідження засереджені в обґрунтуванні **загальної гіпотези дослідження**, яка ґрунтується на припущенні, що якість підготовки ТП для сучасного виробника (ВНЗ) і споживача (роботодавця) зростає за умов теоретико-методологічного обґрунтування засад розвитку інженерно-педагогічної освіти, розробки та впровадження на їх основі системи професійної підготовки ТП.

Загальна гіпотеза конкретизується у **часткових гіпотезах**.

Першою частковою гіпотезою передбачалося, що теоретична підготовка технічних перекладачів формується: за умовами методологічного обґрунтування визначення змісту і структури процесу підготовки ТП та використання сучасних новітніх технологій в освітньому процесі; розробки та впровадження моделі підготовки ТП до конкурентоспроможного застосування з перекладацької діяльності у єдності та професійності складових елементів компетентності; формування професійної компетентності ТП буде успішним, удосконаленим за умови врахування сучасних підходів та міжнародних вимог до навчального процесу.

Друга часткова гіпотеза базувалася на припущенні, що психологічна підготовка у ТП закладається за педагогічними умовами: розуміння майбутніми ТП сутності технічного перекладу, як фахового напрямку; створення у ВНЗ педагогічно-психологічного середовища, сприятливого для організації процесу навчання ТП.

Третя часткова гіпотеза мала рацію застосування технологічної підготовки ТП за умовами: забезпечення співпраці педагогів та студентів відповідно до специфіки професійного напрямку ТП; підвищення рівня професіоналізму педагогічного персоналу та академічної свободи вибору змісту та програм професійного навчання ТП забезпечують якість виробника інтелектуального продукту; розробки належного сучасного змістового і методичного забезпечення підготовки ТП.

Четвертою частковою гіпотезою була практична підготовка ТП, яка стосується практичної діяльності та формувалася за умовами: система професійної підготовки ТП до формування фахової компетентності з практичної діяльності реалізовуватиметься за алгоритмами управління, діагностики та оцінювання процесу навчання, корекцією та вдосконаленням рівня іншомовної перекладацької підготовки; передбачалося, що за допомогою викладача організовувати тренування студента, яке сприятиме розвитку його логічного мислення щодо формування необхідного і достатнього вміння (встановлювати зв'язки між фізичними та технічними явищами, спостерігати та узагальнювати факти, аналізувати та сприяти прогнозам, щодо появи нових фактів); практична підготовка ТП спрямована не тільки на набуття нових знань, а й на накопичення досвіду, що є визначальною ознакою рівня професійної компетентності фахівця перекладацького напрямку.

Гармонійне поєднання положень загальної та часткових гіпотез модернізує та інтенсифікує процес підготовки майбутніх ТП.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на базових дослідженнях педагогіки та психології професійної освіти; загальній психолого-педагогічній теорії вчення та пізнання, зокрема про взаємозв'язок теорії і практики; на концептуальних положеннях педагогіки і психології щодо ролі комп'ютерно-орієнтованих методів, засобів і форм навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців у вищій школі, на особистісно-орієнтованому, системному, інтегративному та професійному підходах до навчання та виховання студентів ВНЗ.

Об'єднуючою основою методологічних засад дослідження став принцип взаємного доповнення традиційних і новітніх комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання під час професійної підготовки майбутніх ТП.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення праць лінгвістів, педагогів, психологів, перекладачів, психолінгвістів із таких питань: філософії освіти (В. Кремень); концептуальних ідей міжнародної освіти (Н. Ничкало, Л. Пухальська, О. Сухомлинська, О. Романовський та ін.); мотивації вчення (А. Маркова, С. Рубінштейн та ін.); теорії особистісно орієнтованого навчання та розвитку особистості майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки (Г. Балл, В. Рибалка, М. Смульсон, О. Щербак та ін.), професійної підготовки фахівців у вищій школі (М. Корець, О. Пехота, В. Попков та ін.); організації самостійної навчально-пізнавальної роботи студентів (І. Зимня, В. Козаков, М. Солдатенко та ін.); інтеграції знань у професійній підготовці майбутніх фахівців (М. Берулова, Р. Гуревич, І. Козловська, В. Максимова та ін.); теоретичних засад формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності (О. Семенов та ін.); концептуальних основ інформатизації освіти у вищій школі (А. Гуржій, М. Згуровський, Т. Коваль, Г. Козлакова, І. Роберт та ін.); теоретичних та методологічних основ перекладу (І. Алексєєва, Н. Галєєва, В. Ермолович, В. Комісаров, А. Крюков, Л. Латишев, З. Львовская, Р. Міньяр-Білоручев, Я. Рецкер, А. Федоров, А. Швейцер); навчанню технічного перекладу (Л. Нелюбіна, О. Мажаєва, М. Макєєва, О. Морозова, Т. Полякова, В. Райцина, Г. Стрелковский та ін.); загальні проблеми підготовки перекладачів у працях українських та закордонних науковців (В. Карабан, Т. Кияк, Л. Міщенко, О. Петрашук, І. Сойко, Є. Тимченко, О. Турченко, О. Шаблій, J. Albrecht, R. Arntz, H. G. Hönl, J. House, G. Jäger, R. W. Jumpelt, F. G. Königs, A. Neubert, C. Nord, K. Reiß, P. A. Schmitt, M. Snell-Hornby, R. Stolze та ін.); особливостям підготовки фахівців з перекладу за професійним спрямуванням (Н. Василюшина, І. Колодій, Н. Макоєд, О. Павлик, Т. Семигінівська, Н. Соболев, Ж. Таланова, Л. Тархова, А. Янковець та ін.); професійної підготовки майбутніх фахівців сфери автоматизованого перекладу (Т. Коваль, А. Міщенко, Н. Франчук, Н. Bruderer, E. Delavenay, W. Hutchins, M. Nagao, C. Picken, M. Schwanke, W. Wilss та ін.).

Методи дослідження. Серед методів дослідження основними були: *теоретичні* – вивчення та аналіз філософської, педагогічної, психологічної, економічної, методичної літератури та інформаційних ресурсів мережі Інтернет, в яких висвітлюються проблеми навчання та формування особистості майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки з технічного перекладу; аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду і концептуальних підходів до вивчення цієї проблеми; аналіз можливостей удосконалення організаційних форм, методів і засобів навчання з технічного перекладу, які застосовуються у процесі професійної підготовки майбутніх ТП; *емпіричні* – методи спостереження для виявлення стану проблеми дослідження в педагогічній теорії і практиці професійної підготовки майбутніх ТП у ВНЗ; *експериментально-теоретичного рівня* – педагогічний експеримент щодо оцінювання ефективності професійної підготовки майбутніх ТП з поетапним нарощуванням

рівня їхньої готовності до професійної перекладацької діяльності; система поетапної тестової оцінки якості компетентності ТП, система персонального оцінювання якості технічного перекладу для студентів різних етапів навчання.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на кафедрах Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (кафедра іноземної філології, кафедра іноземних мов № 2, кафедра іноземної філології і перекладу), Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут” (кафедра автоматики та управління у технічних системах), кафедри теорії та практики перекладу Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна”, Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті (кафедра педагогіки та методики початкового навчання, кафедра іноземних мов), Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (кафедра іноземних мов), Ніжинському державному педагогічному університеті імені Миколи Гоголя (кафедра німецької мови).

Упродовж усього періоду дослідження автор брав участь в апробації структури тестової оцінки якості перекладацької діяльності студентів різних курсів Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету, а саме дисципліни технічного напрямку та гуманітарного (німецька мова та переклад).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше* розроблено та науково обґрунтовано концепцію формування ТП у ВНЗ, яка охоплює *теоретико-методологічний напрям* (категорії, підходи, умови, теоретичні засади і зміст підготовки ТП, як біологічної соціально-інформаційної системи); *теоретико-педагогічний* (загально-науковий підхід до практичної діяльності, мова, інженерія, комунікація, обмін інформації) і *технологічний* (критерії оцінювання ефективності процесу формування ТП та рівень професійної компетентності студента майбутнього ТП, його готовність до професійної перекладацької діяльності), *аспекти*;

- *розкрито* сутність та введено до наукового обігу поняття “технічний перекладач”; з'ясована сутність і структура базових понять “мова”, “переклад”, “інженерія” з професійної підготовки майбутніх ТП у ВНЗ протягом усього часу навчання;

- *охарактеризовано* основні положення щодо професійної підготовки майбутніх ТП у ВНЗ, що стосуються її фундаменталізації, інформатизації, ролі у важливих сферах людської діяльності – в освіті та науці, які втрачають кордони і стають транснаціональними;

- *здійснено* ретроспективний аналіз методичних та наукових розробок у галузі науково-технічного перекладу відчизняних та закордонних фахівців;

- *вперше* розроблено структуру системи професійної підготовки майбутніх ТП на основі компетентнісного підходу;

- *вперше* обґрунтовано та розроблено концепцію, структуру динамічної моделі професійної підготовки майбутніх ТП у ВНЗ;

- *розроблено* структуру і зміст навчально-методичного комплексу дисциплін технічного та лінгвістичного циклу для професійної підготовки ТП;

- *розроблено* критерії модульно-рейтингового безперервного контролю з їх показниками, охарактеризовано рівні сформованості ТП й оцінювання результатів навчання до європейських стандартів і виконання принципів Болонської декларації;

- *уточнено* зміст термінів “компетенція”, “компетентність”, “професійна компетентність” у контексті професійної підготовки технічних перекладачів;

- *удосконалено* зміст професійної підготовки технічних перекладачів на основі використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій

- *подальшого* розвитку набули засоби та методи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів на основі використання дробного факторного експеримента.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що визначено теоретичну сутність дефініцій – “професійна перекладацька діяльність ТП”, “професійна підготовка майбутніх ТП у ВНЗ”, “мотивація до безперервного вчення майбутніх ТП” і “готовність майбутнього ТП до професійної перекладацької діяльності”; визначено і теоретично обґрунтовано суб'єктно-діяльні, структурні і функціональні складові, компоненти моделі, критерії та показники ефективності професійної підготовки майбутніх ТП.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні: типової та робочих програм з дисциплін технічного, мовного та перекладацького циклу курсів “Практика перекладу з другої іноземної мови науково-технічної літератури”, “Автоматизовані технології науково-технічного перекладу”, “Комп'ютерний сервіс перекладача”, “Лінгвокраїнознавство країн другої іноземної мови”.

Результати дослідження можуть бути використані в організації навчально-виховного процесу у навчальних посібниках: “Інформаційна технологія перекладу технічно-орієнтованих матеріалів з використанням основних положень теорії конструювання технічних систем” (технічний переклад), “Лінгвокраїнознавство країн другої іноземної мови” (мовна підготовка), “Основи підприємництва” (підготовка ділових документів); комп'ютерно-орієнтованої складової навчально-методичного комплексу дисциплін технічного, лінгвістичного та інформаційно-комп'ютерного циклу з метою підвищення педагогічної майстерності та професійного самовдосконалення і викладання курсу “Теорія і практика технічного перекладу”, а також для проведення наступних теоретичних і практичних досліджень у галузі теорії й методики професійної освіти.

Матеріали роботи обговорювалися та отримали схвалення на семінарах: “Telekom-Management für Mittel-und Osteuropa“ (Deutsche Bundespost Telekom, Generaldirektion, Німеччина, Берлін, 1992 р.) професор Робертц; “Wirtschaftsdeutsch für ausgebildete Dolmetscher und Dolmetscherausbilder in Kiew 20.12.93 - 29.01.94 р.” (Посольство Німеччини) професором Вільгельмом фон Тимроу з Мюнхена; “Führungstraining für das Management mittelständiger technologieorientierter Unternehmen in der Ukraine“ (Німеччина, Саксонія, Україна, Дрезден 19.04.93 - 10.08.93 р.) професором Пестером з Дрездена.

Основні положення і висновки дисертації обговорювалися на літніх школах Qualitätsmanagement und Qualitätssicherung (Technische Universität Wien 1994-1995 pp.) професором Осанна.

Матеріал дисертації отримав позитивну рецензію з боку дипломованого технічного перекладача з 1988 р., члена Спілки перекладачів Північної Німеччини пані Ірини Берндт, м. Гамбург (Німеччина) (довідка від 19.10.2015 р.); позитивний відгук від кафедри теорії і практики перекладу з німецької мови Київського національного університету імені Тараса Шевченка (03.12.2015 р.); позитивна довідка про впровадження Митної агенції “Поток” (10.12.2015 р.).

Навчально-методичні матеріали можуть бути використані у вищих навчальних закладах України перекладацького напрямку під час підготовки майбутніх фахівців спеціальностей “Переклад”, “Технічний переклад”. Результати дослідження впроваджено в практику навчального процесу Національного технічного університету України “КПІ” кафедри АУТС при підготовці магістрів та спеціалістів за фахом “Комп’ютеризовані системи управління та автоматизації” (довідка від 6.05.2014 р.), Житомирський державний технологічний університет (довідка від 22.05.2015 р., № 44-45/726).

Особистий внесок здобувача. У статті “Some aspects of the methodical providing over of candidates examinations on a foreign language for the future maritime specialists. // Edukacja ku przyszlosci. Wyzwania i zaniechania w kształceniu dorosłych – Siedlce: Siedleckie towarzystwo naukowe, 2014. Tom 4. - С. 273-278”, написаній із І. Скляренко, дисертанту належить матеріал щодо технічного перекладу текстів фахівців водного транспорту. У статті “Panov S., Shevchuk L. Datenverarbeitungssysteme in der Ausbildung zum Übersetzer und Dolmetscher./ Journal L'Association 1901 SEPIKE Poitiers, Osthofen, Los Angeles, den 15.07.2014, 69 - 73” дисертанту належить матеріал щодо створення системи контролю даних усного та письмового перекладача.

Вірогідність результатів дослідження забезпечена методологічною обґрунтованістю його вихідних положень з використанням аналізу значного обсягу наукових джерел і ресурсів мережі Інтернет; застосуванням методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження; достатньою тривалістю і статистично обґрунтованими результатами педагогічного експерименту на всіх етапах дослідження; якісним і кількісним аналізом експериментальних даних, висновків експертів і результатів анкетування; використанням сучасних методів аналізу, експертних оцінок і статистичного аналізу та їх математичною обробкою з використанням сучасних комп’ютерних засобів; позитивними результатами їх впровадження у процес професійної підготовки майбутніх ТП у вищих навчальних закладах.

Апробація результатів дисертації. Москва, Сп.-Петербург, Біробіджан, Польща. Основні положення та результати проведеного дослідження доповідались на 39 науково-практичних конгресах, конференціях та семінарах різного рівня, зокрема: міжнародних – “Викладання психолого-педагогічних дисциплін у технічному університеті: методологія, досвід, перспективи” (Київ, 2001), “Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: проблеми

та перспективи” (Київ, 2002), “Мова і культура” (Київ, 2003), “Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: проблеми та перспективи” (Київ, 2003), “Болонський процес: трансформація навчального процесу у технологію навчання” (Київ, 2005), “Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі” (Київ, 2005), “Філософія космізму і сучасна авіація” (Київ, 2005), “Профессиональная подготовка авиационных специалистов в свете современных требований” (Кіровоград, 2006), “Гуманізм та освіта” (Вінниця, 2006), “Проблеми професійного становлення молоді на основі духовно-моральних цінностей” (Вінниця, 2006), “Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця” (Київ, 2007), “Викладання психолого-педагогічних дисциплін у технічному університеті: методологія, досвід, перспективи” (Київ, 2007), “Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти” (Ірпінь, 2007), “Інновації у вищій освіті” (Ніжин, 2007), “Професіоналізм педагога у контексті Європейського вибору України” (Ялта, 2008), “Полікультурні аспекти іншомовної освіти в контексті євроінтеграції” (Чернігів, 2008), “Розвиток духовності та професіоналізму в умовах глобалізації” (Вінниця, 2008), “Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства в закладах освіти” (Переяслав-Хмельницький, 2008), “Міжкультурна комунікація: мова-культура-особистість” (Острог, 2008), “Развитие творческой личности студента как субъекта профессиональной самоактуализации: проблемы, поиск, тенденции” (Донецьк, 2009), “1020-річчя історії шкільної освіти в Україні: традиції, сучасність і перспективи” (Київ, 2009), “Актуальные вопросы высшего профессионального образования” (Донецьк, 2009), “Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності” (Мелітополь, 2010), “Теория и методика физической культуры и спорта: наследие основоположников и перспективы развития” (Москва, 2010), “Проблеми відродження духовності в умовах глобальної кризи” (Ірпінь, 2010), “Концепції викладання іноземної мови у світлі сучасних вимог” (Київ, 2014), “Формула компетентності сучасного перекладача” (Київ, 2015); всеукраїнських – “Всебічний розвиток особистості студента” (Ірпінь, 2001), “Актуальні проблеми філології” (Дніпропетровськ, 2003), “Гуманітарна освіта в профільних вищих навчальних закладах: проблеми і перспективи” (Київ, 2005), “Викладання психолого-педагогічних дисциплін у технічному університеті: методологія, досвід, перспективи” (Київ, 2005), “Сучасні засоби навчання іноземних мов” (Ніжин, 2005), “Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця” (Київ, 2006), “Полікультуротворча діяльність” (Київ, 2006), “Проблеми освіти в суспільстві ноосферної епохи (Освіта сталого розвитку)” (Київ, 2007), “Професійна підготовка вчителів в умовах впровадження кредитно-модульної системи” (Київ, 2007), “Психолого-педагогічні проблеми освіти і виховання в умовах глобалізації та інтеграції освітніх процесів” (Київ, 2007), “Проблеми формування фахівців у вищих навчальних закладах України в ХХІ столітті” (Київ, 2008), “Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту на сучасному етапі” (Чернігів, 2008), “Теоретичні та методологічні проблеми дослідження іноземних мов” (Київ, 2008), “Інформаційні технології в системі підготовки фахівців у вищій школі”

(Київ, 2008), “Організаційно-педагогічні умови управління виховним процесом у підготовці майбутніх педагогів: інноваційний досвід освіти, проблеми, традиції та перспективи” (Переяслав-Хмельницький, 2009), VII Всеукраїнська конференція з міжнародною участю “Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення” (Львів, 2010), “Педагогічна компаративістика-2012: аспект обдарованості (трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст)” (Київ, 2012), “Сучасні комунікативні методи навчання англійської мови” (Житомир, 2014), “Актуальні проблеми комунікативної та професійної компетенції: мовний та соціокультурний аспекти” (Полтава, 2014), “Оптимізація процесу навчання іноземних мов у закладах освіти гуманітарного та технічного напрямків” (2015), на наукових конференціях, науково-методичних семінарах кафедр педагогіки та іноземної філології Національного авіаційного університету; на наукових конференціях, науково-методичних семінарах кафедри теорії та перекладу, інформатики та комп'ютерних технологій і лабораторії дистанційного навчання Відкритого міжнародного університету “Україна”.

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 67 публікаціях, з них: 2 монографії, 4 навчальні програми, 9 навчальних та навчально-методичних посібників, 21 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті в зарубіжних періодичних наукових фахових виданнях (Польща, Росія, США); 27 статей у матеріалах науково-практичних конференцій.

Кандидатська дисертація на тему: “Методи та прилади діагностики електрорадіоелементів за ефектами нелінійності” була захищена 20 травня 1991 року, її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувались.

Структура дисертації і обсяг зумовлені логікою наукового дослідження. Робота складається зі вступу, шести розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Вона містить 605 сторінок, із них 370 сторінок основного тексту, 32 рис., 11 табл. на окремих аркушах, список використаних джерел з 390 найменувань на 45 стор., 7 додатків на 179 стор.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність роботи; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідження; сформульовано концепцію; подано відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження на наукових конференціях та в публікаціях за темою дисертації, структуру дисертаційної роботи.

У першому розділі **”Професійна підготовка технічних перекладачів як педагогічна проблема”** нами проаналізовано базові поняття дослідження; надано опис поняття ТП, розкрито тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх ТП; сутність професійної гуманітарно-технічної діяльності майбутніх ТП в умовах інформатизації сфери перекладу; здійснено аналіз сучасного стану та проблеми професійної підготовки майбутніх ТП у ВНЗ України; обґрунтовано вплив сучасних соціально-економічних реалій на необхідність

професійно-педагогічної підготовки ТП; висвітлено особливості професійно-педагогічної підготовки в університеті непедагогічного профілю і пошуки шляхів її удосконалення щодо розгортання формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього ТП на підставі досліджень педагогічної підготовки викладачів профільних дисциплін з теорії технічних систем та інженерії, теорії і практики технічного перекладу.

На основі теоретичного ретроспективного аналізу психолого-педагогічної літератури й інформаційних ресурсів мережі Інтернет проаналізовано базові поняття дослідження таким чином, що їх можна поділити на групи:

- *інженерії*, поняття щодо загального опису технічного напрямку, технічних систем та пристроїв, елементів технічних систем та їх перетворень; поняття загальної теорії технічних систем, поняття загальної та фахової інженерії;

- *мовної підготовки*, поняття, що характеризуються загальним, спеціальним та спеціалізованим напрямками перекладу професійної підготовки ТП при обробці інформації;

- *перекладацької підготовки*, поняття, які розкривають особливості професійної компетентності майбутніх ТП у ВНЗ.

Поняття першої групи розглядаються в науковій літературі переважно до контексту таких дефініцій: “техніка”, “технічна освіта”, “технічний напрямок”, “система перетворень у технічних системах”, “технічний процес як елемент системи перетворень”; “технічна система як елемент системи перетворень”; “призначення технічних систем”, “призначення структур технічних систем”, “властивості й оцінювання технічних систем”, “виникнення й розвиток технічних систем”, “еволюція технічних систем”, “систематика, класи, типи й види технічних систем”, “наука”.

Теорія технічних систем ґрунтується на низці наукових дисциплін, кількість яких зростає з появою нових систем і встановленням взаємовідносин між ними. При цьому вона утворює деякі рамки й надає порядок у багатьох інженерних дисциплінах, пов'язаних з конструюванням, виготовленням, випробуванням, збутом, зберіганням, транспортуванням, запровадженням у дію ліквідації або утилізації технічних систем.

Встановлено, що теорія технічних систем виявляє закономірності, які справедливі для всіх об'єктів техніки. Вона сприяє перенесенню професійного досвіду з однієї області знань в інші завдяки можливості переносу системних категорій (переклад об'єктів техніки). Об'єднання всіх об'єктів техніки в класи технічної системи дозволяє для ТП розробити підхід до інженерної діяльності, не пов'язаний з конкретним об'єктом техніки, застосований у всіх спеціальних галузях.

Формування класів технічних систем, заснованих на аналогії відносин, дає інженерам, також технічним перекладачам базу для виявлення максимальної кількості засобів реалізації завдань. Теорія технічних систем дає можливість ТП використовувати підхід, що орієнтує на якісний кінцевий результат роботи перекладача й дозволяє бачити, розуміти й застосовувати цілісність

перекладацької компетентності його як принцип ідеалізованого мовного посередництва.

Введення в теорію технічних систем для ТП має декілька завдань: описувати засоби функціонування технічних систем, категорії і властивості технічних систем, будувати основну термінологію теорії конструювання технічних систем, виробництва, експлуатації, гарантії терміну служби, узагальнювати досягнення в області технічних систем, на яких діє розвиток теорії технічного перекладу, використовувати теорію технічних систем для оволодіння навичками використання найкращих прикладів технічного перекладу.

Поняття другої групи розглядаються в науковій літературі переважно до контексту таких дефініцій: загальний переклад, знання рідної мови, знання кількох іноземних мов. Щоб якісно перекладати і ефективно викладати технічний переклад, знання двох мов недостатньо. Крім того, необхідно знати закони технічного перекладу, визначати його складнощі і природні суперечки, чітко уявляти вимоги до суспільства та й до перекладу і перекладача.

Переклад з однієї мови на іншу – це складний процес розумової діяльності людини. Перекласти – це означає адекватно відтворити таке поняття, виражене засобами однієї мови, за допомогою засобів іншої мови, відтворити оригінал з урахуванням взаємодії змісту і форми. У нових системах підходу до вивчення іноземних мов іде постійний пошук шляхів удосконалення систем навчання. Підвищення інтересу до вивчення іноземних мов викликане розширенням міжнародних контактів і зростаючою інтеграцією країни у європейське співтовариство.

Діяльність ТП неможлива без знань лінгвокраїнознавства країн перекладу. Вивчаючи, наприклад, німецьку мову як другу іноземну в курсі лінгвокраїнознавства щодо формування професійної готовності майбутніх ТП, студенти, звичайно, прагнуть насамперед опанувати ще один спосіб участі в мовній комунікації. Це дає приклад розумного застосування послідовного комунікативного втілення курсу на якіснішому рівні знань, умінь та навичок для майбутнього ТП.

Дослідження Ф. Штарка розкривають, що міжрегіональним засобом спілкування в Європейському будинку є чотири рівнозначних мови, сюди входить англійська, німецька, французька та російська мови. Тут у належній формі висловлюються питання взаємодії мови і культури, а також взаємовплив головних європейських мов на іншу. Факти мовного розвитку розглядаються як історичні свідчення. Автор міркує про роль німецької мови на сучасному світовому просторі, про її функцію як мови європейського спілкування, а це має зацікавленість для тих, хто займається питаннями історії культури і суспільства, європейськими контактами, для студентів перекладачів гуманітарного і технічного профілю. Становлення концепції лінгвокраїнознавства є невід'ємною частиною від діяльності Міжнародних установ, інститутів, тобто Інституту Гете-Київ (Німеччина), Французький культурний центр, Австрійська бібліотека, Посольства Німеччини, Австрії, Швейцарії, Дипломатичні місії Люксембурга, бібліотека посольства США.

Нами досліджено, що лінгвокраїнознавство країн другої іноземної мови – це значний аспект формування професійної готовності ТП в методиці викладання іноземних мов для подальшої його праці. Це стосується термінів які використовуються у перекладацькій діяльності. Термін – це приналежність спеціального, наприклад, наукового, технічного, промислового напрямку мови, засіб означення чи номінації спеціальних понять і предметів науки і техніки. Оскільки термін належить не загальній, а групі мов, його семантика відносно відкрита для свідомих, цілеспрямованих, регулюючих модифікацій. Тому вчені лінгводидактичного напрямку можуть використати термін технічного напрямку в тій чи іншій формі. Якщо слова загальної мови і в плані зовнішньої форми, і в плані змісту примусової для кожного члена культурно-мовної спільноти єдині, то терміни технічного напрямку можуть формуватися й змінюватися з волі окремої людини. Звичайно, група виділяє із свого середовища лідерів, наприклад, видатних учених, винахідників, майстрів, визнаних учених-засновників шкіл і вони вносять свій значний внесок у термінологічну галузь технічного напрямку.

Поняття третьої групи аналізуються в науковій літературі в контексті таких основних дефініцій: “технічний переклад”, “технічний перекладач”, “технічний текст як метод вивчення”, “перекладацька діяльність технічного перекладача”, “технологія перекладу інформації з фахових текстів”, “науково-технічний переклад”.

Поняття “технічний перекладач” визначено як інтегральна системна характеристика. Воно з'явилося як нова професія з початку 80-х років ХХ століття, що має справи з науково-технічними перекладами: “вузькоспеціалізований перекладач” або “ТП” як посередник з обміну науково-технічною інформацією. Оволодіння навичками науково-технічного перекладу відбувається з різною швидкістю навчання і залежить від рівня і характеру підготовки студента.

З'ясовано особливості початкової перекладацької діяльності студентів:

- у студентів, які мають достатньо добру мовну підготовку, але не володіють необхідними знаннями у відповідній області науки і техніки, то основні труднощі при технічному перекладі будуть пов'язані з розумінням тих частин тексту, що мають бути вузькоспеціальними технічними питаннями. Значну складність для них має також переклад спеціальних науково-технічних термінів;

- у студентів, які мають добру технічну підготовку, але в недостатньому обсязі володіють іноземною мовою, основні труднощі в розумінні змісту науково-технічного напрямку будуть пов'язані, в першу чергу, з явищами мовного порядку. Це має потребу зі встановленням смислових зв'язків між окремими технічними термінами у надання розуміння до мовних конструкцій, вибору потрібного варіанту їх перекладу, з умінням підбирати зручне слово у словнику і т.п.

Обг'рунтовано, що фахова комунікація ТП неможлива без галузевої термінології, створення, систематизації та стандартизації галузевих термінів і терміносистем, оскільки доводиться враховувати межу застосованості й якісний

термін кожного виразу даної наукової або спеціальної галузі – механіка, теплотехніка, електротехніка, електроніка і т.п. При цьому одні поняття використовуються тільки у вузькоспеціалізованих областях, наприклад, електронно-дірчаста провідність, паливно-мастильні матеріали. Термін “машина”, є основою цілого ряду інших понять і термінів, має різний зміст, залежно від спеціальної області, часу і місця використання. Термінологічні труднощі ще більш посилюються в словах з особливим значенням понять в різних мовах. Так, наприклад, німецький термін Technik (техніка) не співпадає з англійським technique (методика, технічний прийом, устаткування), а німецьке слово Konstrukteur (конструктор, будівник, творець) не адекватне відповідному англійському designer (конструктор, проектувальник, художник).

Використовуючи різні критерії для практичної діяльності ТП, можна створити опис технічних систем за: а) положенням системи в ієрархії: надсистема, система, підсистема; б) зв'язками з оточенням: відкриті та замкнуті; в) змінами стану: динамічні та статичні; г) характером функціонування: детерміновані та стохастичні; д) типом елементів - конкретні та абстрактні; е) походженням системи - природні та штучні; ж) характером залежності виходів – комбінаторні та секвентивні; з) ступенем складності структури - гранично складні, дуже складні, складні, прості; і) виглядом елементів - системи типу “об’єкт” та системи типу “процес”.

У другому розділі **“Концептуальні засади підготовки технічних перекладачів у вищих навчальних закладах як наукова проблема”** нами проаналізовано проблеми професійної підготовки ТП у країнах Європейського Союзу; з’ясовано сутність і структуру базових понять дослідження та уточнено поняття термінів “компетенція”, “компетентність”, “професійна компетентність” технічних перекладачів.

У основі менеджменту формування ТП необхідно за Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти (ЗЕР) планувати організацію роботи на базі компетентнісного підходу, а також за рамковими програмами мовної системи освіти у працях зарубіжних науковців (Гете Інститут-Київ). Це полягає в тому, щоб підготувати нове покоління перекладачів, які здатні спростити потреби замовника і виробника, що постійно змінюється. Така система освіти дає можливість сприяти підвищенню конкурентоспроможності фахівців на ринку праці та скороченню безробіття за рахунок підготовки гнучкої та кваліфікованої робочої сили.

Аналіз закордонних систем підготовки фахівців дає суттєві ознаки того, що країни Європи та США мають високий рівень безробіття серед корінного населення, з другого боку – ці країни відчувають нестачу у висококваліфікованих фахівцях і змушені їх “імпортувати” з інших країн, таких як Китай, Індія, Росія, Україна, Білорусь та ін. Сутність цього явища полягає у тому, що:

- стара існуюча система освіти та підвищення кваліфікації готує вузькопрофільних фахівців, сфера діяльності яких обмежена, тому їм буде важко знайти нову роботу, якщо робітник звільняється з попередньої. У роботі доведено, що компетентнісний підхід до формування змісту освіти

суперсучасного фахівця дозволить зробити його універсальнішим, розширить сферу його застосування та підвищить конкурентоспроможність на ринку праці;
 - нова система має чіткіший напрямок на підвищення конкурентоспроможності освітніх послуг, стає привабливішою для студентів-іноземців з інших країн. Добре відомо, що освітній бізнес у деяких країнах є дуже прибутковим, а США заробляють мільярди доларів щорічно на іноземних студентах.

Базові компетентності, які досліджував науковець З. Зеєр, є багатофункціональними, надпредметними та міждисциплінарними. До базових компетентностей можна віднести: загальнонаукові, соціальні, економічні, інформаційні, політехнічні та спеціальні. Компетенції, на відміну від компетентностей – це здатність людини реалізовувати на практиці свою компетентність.

Зараз в Україні проблема професійної компетентності розглядається у контексті безперервної професійної освіти фахівців різного профілю. Тому проблемі компетентності фахівців різних сфер діяльності присвячували свої праці провідні вітчизняні науковці В. Андрущенко, А. Біляєва, А. Гудманян, І. Зязюн, М. Згуровський, О. Ковтун, В. Кремень, С. Максименко, О. Ловиков, В. Олійник, О. Петрашук, З. Підручна, С. Сисоєва, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, М. Холодна, О. Шупта та ін.

Розглянуте розв'язання проблеми підготовці ТП ускладнюється тим, що в педагогіці багато понять мають спільні ознаки технічної термінології і тому їх важко розрізнити. Як бачимо, нині не існує чіткого розмежування у трактуванні термінів “компетенція” та “компетентність” для ТП. В одних дослідників визначення цих понять дуже схожі, в інших – відрізняються. Тому, аналізуючи роботи фахівців, пропонується структура професійної компетентності ТП.

Поняття “компетенція” ТП включає комплекс набутих знань, умінь та якостей особистості, які дозволяють їй вирішувати конкретні вузько спрямовані проблеми, що виникають у соціальній та професійній сфері перекладацької діяльності ТП.

Поняття “компетентність” ТП визначає вмінням гармонійно поєднувати знання, вміння та здібності особистості з досвідом практичного використання і здатність направляти їх на успішну діяльність особистості в різних сферах життя технічного перекладача.

Таким чином, можна зробити висновок, що під поняттям “професійна компетентність ТП” розуміють інтегральну якість особистості студента, яка проявляється у загальній здатності й готовності до виконання на високому рівні професійної діяльності у певній сфері перекладу технічного напрямку, здатності нести професійну відповідальність за результати цієї діяльності, здатності постійно підвищувати рівень своєї професійної діяльності.

Обґрунтовано, що при формуванні спеціальної складової перекладацької компетенції для ТП першорядне значення має знання предмету і володіння фаховою термінологією. Одна з найважливіших для ТП компетентностей – вміння працювати з технічною термінологією. ТП повинен бути постійно готовий сприйняти новий технічний термін, вдало оцінити його вірність і

застосованість в різних контекстах. Термінологія для ТП відіграє у технічному перекладі найважливішу роль, тому її дослідження – один з напрямків перекладацької науки.

На думку науковців І. Чемеріса і Ю. Татура, компетентність – це сукупність знань фахівця в динамічному русі, тобто система знань, яка орієнтована на практичне застосування. Незважаючи на те, що поняття компетентності є фактором вживання в Україні і зарубіжних країнах, нині в освіті немає єдиного визначення цього поняття.

У третьому розділі **“Система підготовки фахівців з технічного перекладу на основі компетентнісного підходу”** визначена структурна схема системи професійної підготовки ТП на основі компетентнісного підходу; обґрунтовано розвиток функцій творчої активності, логічного мислення, дослідницької активності студента перекладацького напрямку, стимулювання мотивації студента до самостійної та самоосвітньої діяльності.

Професійна підготовка ТП у ВНЗ здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень.

Розробка нових технологічних процесів перекладацької діяльності потребує нових методів експрес-перекладу для ТП, тому розробляється сучасна методична база та засади, які потребують нових методик навчання технічного перекладу, а це, у свою чергу, збільшує продуктивність та зменшує час його проведення. В той же час відбувається швидке старіння знань, набутих ТП під час навчання, тому проблема підвищення кваліфікації (ПК) та перепідготовки фахівців з технічного перекладу стає вкрай важливою і актуальною.

Нами проведено аналіз з урахуванням того, що система підготовки фахівців з технічного перекладу має в своїй основі компетентнісний підхід, у якому діють основні її функції: навчально-пізнавальна, інноваційно-діяльнісна, науково-дослідна і виховно-мотиваційна.

Перша, навчально-пізнавальна функція системи підготовки ТП реалізується завдяки навчальному процесу, який має свої особливості на різних етапах підготовки ТП. Він у своєму складі має: соціально-гуманітарні дисципліни, мовознавчі дисципліни, лінгвокраїнознавство, термінологію технічного перекладу, інженерію, технологію технічного перекладу. Друга, інноваційно-діяльнісна функція системи підготовки ТП реалізується через розвиток творчої активності та логічного мислення студентів. Процес стимулювання і розвитку творчого мислення студентів активізує інноваційну складову їх діяльності та відіграє важливу роль у формуванні їх професійної компетентності. Третя, науково-дослідна функція системи, пов'язана з розвитком дослідницької активності студентів через реалізацію в навчальному процесі навчально-дослідної роботи та залучення їх до науково-дослідної діяльності з технічного перекладу. Четверта, діагностико-мотиваційна, функція системи підготовки ТП реалізується через застосування критеріїв для діагностування і оцінювання впливу знань, вмінь і навичок на формування

необхідних компетенцій та ефективності процесу формування професійної компетентності ТП. Означена функція також виявляє себе у стимулюванні мотивації студентів майбутніх ТП до самостійної та самоосвітньої діяльності через активізацію їх розумової діяльності у всіх формах навчального процесу і стимулює інтерес до навчання.

Формування мотиваційного компонента культури професійної компетенції технічного перекладу здійснюється з використанням мовленнєвого дизайну (за І. Шехтером), що передбачає використання інтерактивних методів навчання.

У четвертому розділі **“Організаційно-педагогічні умови вдосконалення навчального процесу підготовки технічних перекладачів на основі компетентнісного підходу”** розглянуто: 1) компонентно-блокова структура моделі підготовки ТП; 2) модель формування соціально-професійної компетентності при підготовці фахівців з технічного перекладу; 3) компетентно-блокова структура узагальненої динамічної моделі підготовки фахівців технічного перекладу; 4) методологічні засади формування змісту фахових дисциплін системної інженерії.

Як було показано у попередньому розділі, модель реалізує основні функції системи підготовки фахівців, а саме – навчально-пізнавальну, інноваційно-діяльнісну, науково-дослідну і діагностико-мотиваційну функції.

Отже, пропонується модель з п'яти основних блоків, до її складу входять: цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольно-результативний, забезпечення навчального процесу. Всі блоки поєднані загальними зв'язками, що коригує їх функціонування.

Перший блок включає основні цілі, завдання дослідження, надбання компетентності для підготовки майбутніх ТП у ВНЗ відповідно до вимог, що висуваються у сьогоденні. *Другий блок* – змістовий, вміщує елементи формування компетенції майбутнього ТП, функціональних компетентностей та компетентності професійного спрямування ТП, які поєднуються між собою міжпредметними зв'язками. Загальним елементом у цьому блоці виступає професійна компетентність з її інтегративними складниками – компетенціями та функціональними компетентностями. *До третього* – операційно-діяльнісного блоку входять такі компоненти, як структурно-логічна схема підготовки ТП, навчальні плани та навчальні програми дисциплін. У цьому блоці відбувається розробка та планування змістової частини навчання ТП на базі компетентнісного підходу, а саме: розробка структурно-логічної схеми (СЛС), складання навчальних планів підготовки фахівців з технічного перекладу і програм навчальних дисциплін. *Четвертий* - контрольно-результативний блок об'єднує систему оцінювання якості результатів навчання, засоби контролю педагогом і самоконтролю студентами, встановлення оцінки відповідності підготовки ТП поставленої мети, корекцію процесу навчання та виявлення причин їх можливої невідповідності і завдання з корекції набутих ознак. *Остання* частина моделі – це блок забезпечення процесу навчання ТП. Він очолює комплекс матеріально-технічного, кадрового забезпечення та підвищення кваліфікації викладачів, створення сприятливих психолого-

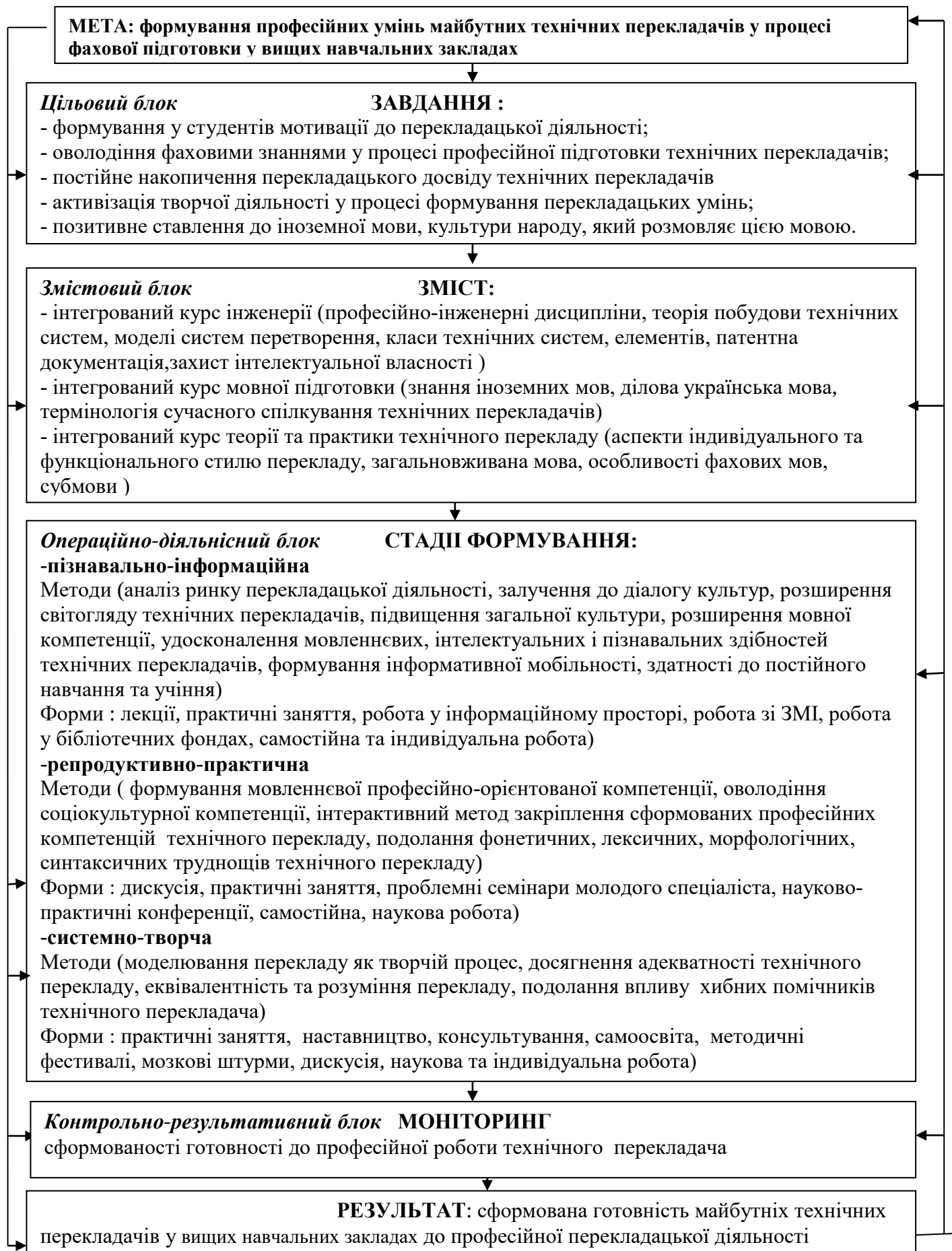

Рис. 3.4. Компетентно-блокова структура узагальненої динамічної моделі

педагогічних умов процесу навчання ТП.

Формування компетентності майбутнього ТП доцільно здійснювати на основі наскрізної програми практичної підготовки. Під час розробки наскрізної програми нами враховувалося, що її зміст визначається моделлю ТП певного профілю, освітньо-професійною програмою та навчальним планом; особливості того чи іншого виду практики залежать від специфіки завдань навчально-практичної діяльності студента; зв'язок між видами практик має передбачати наступність навчальної діяльності щодо формування умінь і навичок у загальному процесі становлення ТП. Практика розглядається нами як послідовна, навчальна, професійно-спрямована діяльність студента, в процесі якої реалізуються теоретичні знання, навички і вміння, набувається досвід практичної роботи відповідно до кваліфікаційного рівня підготовки і надається можливість для вияву професійно важливих якостей та поліпшення психодинамічних характеристик ТП.

Встановлено, що оцінювання рівня компетенцій ТП є новим багатофакторним завданням, вирішення якого можливе шляхом застосування експертних методів прийняття рішень. Для його здійснення організується спостереження експертів за виконанням випускниками складних комплексних дій, тестів під час державного іспиту для фахового рівня “бакалавр”, що повною мірою розкривають особливості їхньої майбутньої професійної діяльності та за захистом дипломних проєктів для фахового рівня “магістр”. До складу експертів запрошуються висококваліфіковані фахівці з технічного перекладу.

Перекладацькі практики ТП є важливим елементом навчального процесу в навчальному закладі. Мета проведення перекладацької практики – знайомство студента з його майбутньою перекладацькою роботою, закріплення знань, які він отримав з теоретичного курсу. Переддипломна практика є останнім етапом підготовки студента. На цьому етапі здійснюється виявлення рівня розвитку творчого потенціалу студента, визначення ступеня його готовності до творчої перекладацької діяльності. Та організація, яка організує для студента цей етап підготовки, вважається потенційним роботодавцем для цього фахівця.

У формуванні професійної компетентності ТП велику частку відіграє розвиток дослідницької активності студента. Запропонована модель компонентно-блокової структури узагальненої динамічної моделі підготовки ТП на базі компетентнісного підходу реалізує його дослідну активність через такі складові навчального процесу, як виконання тестів, комп'ютерних практикумів, курсових і дипломних робіт, участь у конференціях.

Розроблена система підготовки ТП на базі компетентнісного підходу є певною сукупністю елементів, які не тільки взаємодіють між собою, а й активно впливають один на одного та утворюють єдине ціле. Зрозуміло, що за відсутності одного з елементів системи важко домогтися її високоякісного функціонування.

У п'ятому розділі **“Технологія впровадження узагальненої динамічної моделі підготовки фахівців з технічного перекладу на компетентнісній основі”** розглянута комплексна технологія впровадження моделі підготовки фахівців з технічного перекладу на компетентнісній основі; формування

компетентності майбутніх ТП при вивченні фахової дисципліни (на прикладі навчальної дисципліни “Використання комп’ютерних програм для технічного перекладу”).

Відповідно до технології впровадження моделі підготовки ТП, у педагогічній літературі (М. Кларін) зустрічаються три поняття: педагогічна технологія, освітня технологія, технологія навчання. Вони співвідносяться також і як категорії: педагогіка, освіта, навчання. Поняття “педагогічна технологія” є найширшим, воно охоплює процеси освіти, навчання і виховання. Освітня технологія пов’язана з організацією освітніх систем і освітніх установ. Технологія навчання і технологія виховання описує діяльність вчителя та учня відповідно в навчальному і виховному процесі.

Виконання студентами курсових проектів та курсових робіт забезпечує подальший розвиток креативного рівня творчої діяльності майбутнього технічного перекладача. Це стає можливим, коли студент отримує не стандартне завдання, а реальну проблему, розв’язання якої потребує творчого, нестандартного підходу. На 4-му курсі студенти виконують курсові проекти з дисципліни “Автоматизований технічний переклад”, для виконання якого майбутньому ТП необхідно продемонструвати вміння самостійно здобувати корисну інформацію наукового характеру та самостійно її опрацьовувати. Як бачимо, означені компоненти технології впровадження динамічної моделі тісно пов’язані між собою і можуть формуватися і проявлятися одночасно.

Доведено, що дуже важливим елементом розвитку творчого мислення студента є подолання факторів, які блокують творчу активність і притаманні майже кожному студенту. Подолання цих факторів сприяє активна участь та доповіді студентів у семінарах, дискусіях, науково-практичних конференціях. Тому студенти протягом навчального року повинні виступати з доповідями та брати участь у обговоренні запропонованих тем на семінарських заняттях і науково-практичних конференціях та гуртках. Участь у конференціях дає можливість студенту подолати страх публічних виступів, набутти впевненості у своїх вміннях.

У основі формуючих технологій впровадження моделі підготовки ТП лежить творче і логічне мислення, дослідницька і самоосвітня робота. Впровадження узагальненої динамічної моделі здійснюється за допомогою формуючих технологій (розвитку у майбутніх фахівців творчої активності, логічного мислення, дослідницької активності та стимулювання самостійної і самоосвітньої діяльності студентів) у певній сфері реалізації. Ця сфера включає теоретичне навчання, лабораторно-практичне навчання, виробничу практику, самостійну та самоосвітню діяльність студента.

У шостому розділі **“Експериментально-дослідна перевірка оцінки якості продукту перекладу та професійної компетентності ТП”** запропоновано алгоритм системи конспективної запису СИСКОН для оцінки якості майбутніх ТП, представлено дослідження оцінки якості навчального середовища на основі системного підходу, запропоновано критерії оцінювання технічних систем та вибір критеріїв їх оцінки, запропоновано критерії

компетенції авторського технічного перекладу майбутніх ТП протягом всього часу навчання.

Існуючі системи оцінювання технічного перекладу так чи інакше враховують ступінь збереження змісту ТО та якість оформлення ПТ. Так, оцінювання тексту враховувало три типи помилок:

А) – I типу (втрата або викривлення суттєвої інформації - 1 штрафний бал (ШБ),

Б) – II типу (що за певних обставин можуть змінити зміст оригіналу - 0,5 (ШБ),

С) – III типу (що несуттєво змінює зміст оригіналу - 0,1 (ШБ).

Для кожної оцінки розробляється максимально допустима сума ШБ: “відмінно” – не більше 1,5; “добре” – від 1,6 до 3; “задовільно” – від 3,1 до 5.

Виходячи з того, що саме збереження головного змісту ТО в перекладі автоматично робить його задовільним, на параметр можна виділити 70% загальної оцінки. Відповідно, решту 30% можна розподілити між двома параметрами, що залишилися, у пропорції 2:1, тобто 20% загальної оцінки відносимо на правильність мовного оформлення, а решту 10% – на зовнішнє враження. Таким чином, загальна оцінка на прикладі тесту студента складається із 44 балів за збереження головного змісту ТО, 14 балів за мовну правильність та 6 балів за зовнішнє враження й становить 64 бали. А це відповідає оцінці “задовільно” або “D” за шкалою, що застосовується в межах Болонської системи.

Основою для оцінки якості перекладу ТП з урахуванням п'яти типів помилок стала методика TQI (Translation Quality Index), запропонована швейцарською Асоціацією по стандартах в області локалізації LISA (Localization Industry Standards Association) (табл. 1).

$$ЯП = 100 - \frac{\text{Сума балів за помилки}}{\text{Кількість слів у тексті}} \cdot 100 \%$$

Таким чином, якісним перекладом вважається той, у якого ЯП досягає до 100%, тобто сума балів за помилки мінімальна.

Така оцінка якості індивідуального перекладу студента відповідає критеріям Болонської системи.

Для знаходження за результатами експерименту вихідної величини на яку можуть впливати кількість важливих керованих факторів (аспекти інженерії, мовна підготовка, фаховий апарат теорії та практики технічного перекладу), що дає можливість за допомогою Rückkopplung здійснювати корегування та управління процесом підготовки студентів майбутніх технічних перекладачів, використовують моделі регресійного аналізу. Раніш це стосувалося простішого кінцевого результату задовільно-незадовільно (у техніці годен - брак). У активному експерименті фіксується вплив численних факторів на якість підготовки технічних перекладачів, а це дає можливість здійснювати оцінку якості та керування надалі якістю підготовки фахової компетентності технічних перекладачів за відповідними факторами.

Оцінка якості перекладу ТП з урахуванням п'яти типів помилок

Таблиця 1.

Дата	Група	ППП перекладача <i>Зайченко</i>	Мова оригіналу <i>Англійська</i>	Мова перекладу <i>Українська</i>	
ППП Експерт перекладу	Назва тексту, № перекла- ду	Кількість слів	Кількість знаків	Курс, фах	
<i>Петренко</i>		300	2500		
Категорії помилки	Кількість помилок			Кількість всіх помилки	Кількість балів за помилки
	Незначні (1 бал)	Значні (3 бали)	Критичні (5 балів)		
Точність перекладу Спотворюван ня змісту, вільний переклад, помилки термінології	5, 10, 15, 20, 25 A,B,C,D,E	1,3,5,6,8 A,B,C,D,E	1,2,3,4,5 A,B,C,D,E	38	5,10,15, 20,25
Відповідність Орфографія, Морфологія, Синтаксис, помилки	5, 10, 15, 20, 25	1,3,5,6,8	1,2,3,4,5	38	5,10,15, 20,25
Розуміння Лексика, Мова	5,10,15,20,25	1,3,5,6,8	1,2,3,4,5	38	5,10,15, 20,25
Стиль	5,10,15,20,25	1,3,5,6,8	1,2,3,4,5	38	5,10,15, 20,25
Логічність	5,10,15,20,25	1,3,5,6,8	1,2,3,4,5	38	5,10,15, 20,25

Головна вимога у технічному перекладі – це якісний та чіткий виклад, опис, логічність та інформативність пояснення фактів. Як було раніш повідомлено, що у активному експерименті фіксується вплив численних факторів (технічні терміни, граматики мови перекладу, стилістика технічного перекладу).

На прикладі німецької мови факторами можуть бути змінні граматичні терміни, які суттєво впливають на вихідну величину експерименту, наприклад Der Artikel, Das Futur, Das Rezipropronomen, Der Akkusativ, Das Reflexivpronomen, Reflexiv, Das Interrogativpronomen, Das Tempus тощо.

Експеримент дає змогу перевірити і при необхідності уточнити модель, по друге, модель диктує, який саме експеримент слід провести.

Замість повного факторного експерименту, у результаті якого всі незалежні змінні варіюються на всіх обраних рівнях (а це дорівнює 77 факторів) нами було запропоновано використовувати дробовий факторний експеримент. Активний дробовий експеримент, на відміну від пасивного,

полягає не у простому фіксуванні вхідних і вихідних величин, а в активному впливі на об'єкт за заздалегідь обраним планом.

План дробового факторного експерименту (ДФЕ) передбачає обмежену кількість факторів і умов проведення дослідження. Кількість дослідів $N = 10$ при ДФЕ визначається як критерії у табл. 2

Табл. 2 Кількість дослідів до дробового факторного експерименту

Ф-1	1-10 Der Artikel
Ф-2	11-15 Das Fragepronomen
Ф-3	16-21 Der Unbestimmte Artikel
Ф-4	22-26 Das Possessivpronomen
Ф-5	27-43 Die Zeitformen der Verben
Ф-6	44-64 Die Präpositionen
Ф-7	65-69 Der Imperativ
Ф-8	70 Die Tageswochen
Ф-9	71-75 Die Steigerung des Adjektiv
Ф-10	76- 80 Die Verben

Багато є ситуацій у повсякденній роботі при зборі точної інформації для будь-яких цілей, а це автоматично застосовують деякі статистичні методи (наприклад, ПФЕ, ДФЕ не здогадуючись про ці можливості), щоб ефективно використати отримані дані як підставу для не тільки забезпечення якості процесу навчання, але і управління процесом навчання, надання вірних висновків та рішень.

Оцінки якості знань з підготовки майбутніх магістрів з технічного перекладу контрольної групи здійснювався за традиційною системою (без змін його структури, форм, методів і засобів навчання), експериментальної групи – за розробленою та науково обґрунтованою системою професійної підготовки майбутніх магістрів з технічного перекладу у вищих навчальних закладах.

Доведено, що підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів у вищих навчальних закладах уможлиблюється за дотримання виявлених педагогічних умов, які є взаємопов'язаними, взаємозумовленими і реалізуються у навчально-виховному процесі системно.

Експериментальна перевірка системи професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів у вищих навчальних закладах здійснювалась у процесі проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту за результатами аналізу динаміки рівнів (високого, достатнього, середнього, низького) за визначеними критеріями та факторами, які були включено до контрольної та експериментальної груп. Ефективність запропонованої системи професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів у вищих навчальних закладах підтверджується результатами факторного аналізу. Наприкінці педагогічного експерименту спостерігаються якісні зміни за усіма досліджуваними показниками структури готовності у магістрантів експериментальної групи

Контрольна група	ф-1	ф-2	ф-3	ф-4	ф-5	ф-6	ф-7	ф-8	ф-9	ф-10
Кількість помилок	176	93	116	72	211	320	100	9	80	44
Кількість запитань	10	5	6	5	17	21	5	1	5	5
Всього запитань	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Вклад кожного фактора в тест	12,5%	6,3%	7,5%	6,3%	21,3%	26,3%	6,3%	1,3%	6,3%	6,3%
Кількість студентів	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
Середня кільк. помилок групи на фактор	3,52	1,86	2,32	1,44	4,22	6,4	2	0,18	1,6	0,88
Показник багатофакторного аналізу	28,16	29,76	30,93	23,04	19,86	24,38	32	14,4	25,6	14,08

Експериментальна група	ф-1	ф-2	ф-3	ф-4	ф-5	ф-6	ф-7	ф-8	ф-9	ф-10
Кількість помилок	83	63	82	54	149	265	97	14	64	49
Кількість запитань	10	5	6	5	17	21	5	1	5	5
Всього запитань	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Вклад кожного фактора в тест	12,5%	6,3%	7,5%	6,3%	21,3%	26,3%	6,3%	1,3%	6,3%	6,3%
Кількість студентів	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
Середня кільк. помилок групи на фактор	1,66	1,26	1,64	1,08	2,98	5,3	1,94	0,28	1,28	0,98
Показник багатофакторного аналізу	13,28	20,16	21,86	17,28	14,02	20,19	31,04	22,4	20,48	15,68

Набуті результати свідчать про актуалізацію творчого педагогічного потенціалу в експериментальній групі: до початку експерименту переважна більшість студентів відзначалася репродуктивним рівнем діяльності. За рівнем першого фактору експериментальній групі їх було 40%, у контрольній – 24% студентів. Креативний рівень другого фактора оцінки показав лише – 54% експериментальної та 18% контрольної груп. Після проведення експерименту 15 % студентів експериментальної групи, а в контрольній групі їх було майже половина – 50 %.

За результатами проведеної роботи доведено ефективність запропонованої методичної системи: число студентів із високим рівнем сформованості досліджуваної якості збільшилося на 14%; із достатнім зменшилося – на 4%; збільшилась кількість студентів із середнім рівнем – на 16%; зменшилася з низьким – на 12%.

Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив ефективність розробленої та науково обґрунтованої системи оцінки якості професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів у вищих навчальних закладах, що здійснювалась на підставі аналізу динаміки рівнів (високого, достатнього, середнього, низького) за визначеними критеріями (Ф1-Ф10) для сформованості корегування процесу навчання у фахових дисциплінах професійної підготовки.

Здійснений моніторинг дозволив провести констатувальний зріз для формування інформації про розвиток компонентів педагогічного професіоналізму ТП під час бліц тестування.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного теоретичного та експериментального дослідження підтвердило вірогідність провідних положень загальної та часткових гіпотез, дало змогу оцінки ефективності рішення поставлених завдань і підставу для формулювання висновків.

1. Забезпечення якістю та управління якістю освіти є пріоритетом сучасної політики України у рамкових програмах євроінтеграції, забезпечується низкою чинників таких, як формування технічних перекладачів, яких бракує для перспектив виходу на світовий рівень досягнень відчизняної науки та техніки, а також придбання досвіду із найкращими досягненнями зарубіжного досвіду науково-технічної та інженерної думки. Обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження проблеми підготовки ТП дало підстави констатувати, що компетентність є динамічною рисою людини як суб'єкта перекладацької діяльності, що удосконалюється впродовж усього часу розвитку особистості.

2. На основі аналізу науково-педагогічної та технічної літератури визначено проблеми, що виникли в перекладацькій освіті у зв'язку з переходом сучасного суспільства від індустріального до інформаційного. Підготовку фахівців перекладацького напрямку до теперішнього часу розглядали на основі традиційних підходів, в основі яких лежить організація навчального процесу з акцентом на зміст та процес навчання, і які орієнтують студента на засвоєння ним системи перекладацьких знань, набуття певних умінь та навичок. Сьогодні сам феномен отримання та використання знання і його співвідношення із сучасною практикою суттєво змінюється. У зв'язку з цим, в європейських країнах спостерігається впровадження ідеї нової освітньої системи, особливою рисою якої є її спрямованість на формування у майбутніх фахівців не тільки знань, умінь та навичок, й основних професійних компетентностей.

В Україні не вистачає теоретичних і методичних розробок у галузі професійної підготовки ТП, що привело до появи суттєвих недоліків у цій системі, а саме – недостатнього рівня професійної компетентності вихідного продукту ВНЗ (виробника), ускладнення процесу їх професійної адаптації на робочому місці, відсутності у випускників ВНЗ прагнення до професійного вдосконалення та самоосвіти тощо. Тому нині актуалізується потреба у переході до компетентнісно-орієнтованого навчання, що спрямоване на підготовку висококваліфікованих фахівців, які можуть орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, бути конкурентоздатними та мобільними на ринку праці.

Процес становлення і розвитку освітнього напрямку у перекладацькій галузі нерозривно пов'язано з розвитком науки і техніки, виробництва та суспільних відносин. Сьогодні для ТП переклад перетворився у самостійну галузь, що розвивається на стику багатьох сучасних наук. Подальший розвиток цієї галузі потребує кваліфікованих ТП, які мали б не тільки ґрунтовні знання, а й певні здатності та особистісні якості, що є професійно необхідними.

Доведено, що професійна підготовка ТП, враховуючи специфіку їх професійної діяльності, має відмінності від підготовки класичного перекладача,

які виділяють цих фахівців поміж інших спеціалістів перекладацького напрямку. Визначено, що до окремих особливостей цієї професії, які мають бути у центрі уваги під час професійної підготовки фахівців у ВНЗ, відноситься не тільки наявність знань, умінь і навичок, а й здатність приймати рішення у конкретній, екстремальній ситуації, здатність нести відповідальність за прийняте рішення та його наслідки. Іноді ситуація вимагає від ТП не тільки професійних якостей, а й таких моральних і вольових, як: високе відчуття відповідальності, об'єктивність, наполегливість, принциповість, чесність тощо.

Виявлено та дано опис особливостей підготовки фахівців з ТП, що полягають у тому, що: спеціальність ТП є широкою та комплексною і цим суттєво відрізняється від традиційних; спеціальність ТП потребує від студента глибокого розуміння різноманітних фізичних явищ, які не пов'язані одне з одним і які лежать в основі різних за своєю природою якостей.

Аналіз професійної підготовки ТП у країнах Євросоюзу, США дозволив виявити спільні та різні тенденції їх розвитку і позитивні та негативні фактори такої підготовки. А це вказує на створення передумови для актуалізації розробки теоретичних і методологічних основ професійної підготовки ТП у ВНЗ в Україні.

3. Проведений теоретичний аналіз базових понять дослідження дозволив класифікувати їх на три групи: 1) поняття щодо загального опису технічного напрямку, технічних систем та пристроїв, елементів технічних систем та їх перетворень, поняття загальної теорії технічних систем, інженерії; 2) поняття, що характеризують знання мов та особливості мовної підготовки ТП; 3) поняття, які розкривають особливості теорії та практики технічного перекладу, технологій перекладу фахових текстів і їх обробки як продукту виробника.

4. Розроблена концепція професійної підготовки для технічних перекладачів у вищих навчальних закладах, яка базується на основі комплексного підходу до використання змісту, методів, засобів і форм навчання та індивідуального підходу, що забезпечує всебічний розвиток майбутніх ТП та поетапне формування відповідно до можливостей, здібностей та навчальних досягнень кожного ТП готовності до професійної перекладацької діяльності; професійна підготовка ТП у ВНЗ розглядається як цілісна система, провідними принципами якої виступають особистісно орієнтований та діяльнісний підходи, органічне поєднання традиційних і нових методів, комплексне використання паперових і електронних носіїв інформації, традиційних і комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, впровадження як традиційних, так і дистанційних форм організації навчального процесу.

Визначено та науково обґрунтовано місце і роль компетентнісного підходу в підготовці фахівців з ТП. Запропоновано структуру професійної компетентності цих фахівців, яка враховує структуру системи підготовки ТП, відображає динамічність системи підготовки та закономірні зв'язки всіх елементів як єдиного цілого.

Доведено, що компетентнісний підхід розглядається як системний, міждисциплінарний і має індивідуальний та діяльнісний аспекти, підсилює практичну спрямованість освіти ТП, роль досвіду, здатність практично

реалізовувати знання. Визначено, що професійна підготовка фахівців з ТП являє собою систему, що виконує певні функції, які й визначають спосіб її діяльності та забезпечують взаємодію між елементами. Дослідження цієї системи та осмислення тенденцій її розвитку з урахуванням компетентнісного підходу дали можливість витокремити основні її функції: навчально-пізнавальну, інноваційно-діяльнісну, науково-дослідну та діагностико-мотиваційну. Реалізація цих функцій можлива через навчально виховний процес, що спрямований на розвиток творчої активності ТП, логічне мислення, дослідницьку активність студентів і стимулювання мотивації до самостійної та самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців.

Визначено, що розвиток творчої активності майбутніх ТП полягає у стимулюванні діяльності студента, яка спонукає його розвивати творче мислення шляхом перетворення репродуктивної активності у творчу, у формуванні творчих здібностей у процесі оволодіння студентом необхідними для його професійної діяльності вміннями та знаннями. Логічне мислення сприяє розумінню перекладацької проблеми і допомагає бачити лінію розвитку технічного перекладу, що буде сприяти компетентному розв'язанню нестандартних завдань, які базуються на протиріччях між існуючими варіантами перекладу і новими вимогами практики. Крім того, логічне мислення лежить в основі інноваційної діяльності фахівців ТП, яка пов'язана з винахідництвом, створенням нових принципів побудови технічного перекладу.

Визначено, що розвиток дослідницької активності студентів полягає у формуванні основ науково-дослідної роботи, яка є важливим напрямком удосконалення якості професійної підготовки ТП. Заняття науковою діяльністю сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців до творчої реалізації отриманих у навчальному закладі знань, умінь і навичок, допомагає оволодіти методологією наукового пошуку та набути досвіду дослідницької діяльності. Дослідницька робота сприяє професійній орієнтації майбутнього фахівця, підвищує його мотивацію до навчання і подальшого фахового вибору. Наукова робота студентів є невід'ємною частиною у системі формування професійної компетентності майбутніх фахівців з ТП.

Доведено, що поняття компетентності є широкоживаним у науковій літературі та активно досліджується, але сьогодні не існує однозначності у його визначенні. Не проведено чіткого розмежування і у трактуванні термінів “компетенція” та “компетентність”. У науковій літературі не існує також єдиного визначення поняття “професійна компетентність”.

5. Теоретично обґрунтовано та розроблено модель формування ТП. Запропонована модель охоплює основні цілі підготовки майбутнього ТП; враховує розробку та планування змістової частини навчання на базі компетентнісного підходу; включає компоненти, що є визначальними у формуванні професійної компетентності ТП; передбачає виконання контрольно-оціночної функції з використанням розроблених критеріїв оцінювання впливу знань, умінь і навичок майбутнього ТП на ефективність процесу формування його професійної компетентності; спрямована на підсилення матеріально-технічного і кадрового забезпечення навчального процесу.

Узагальнена динамічна модель формування професійної компетентності майбутнього ТП не обмежується рамками навчального процесу у ВНЗ, а включає професійний розвиток ТП впродовж усієї його професійної кар'єри, оскільки спрямована на мотивування його до творчості у своїй професійній діяльності, розкритті його творчого потенціалу і творчих можливостей.

6. Виявлено організаційно-педагогічні умови професійної підготовки ТП у ВНЗ III - IV рівнів акредитації, а саме: формування змісту повинно здійснюватися на основі інноваційності і постійного його оновлення в контексті сучасних освітніх та економічних реформ, модульної організації і раціонального відбору та дозування навчального матеріалу з фахового напрямку “інженерії”, “мовних дисциплін”, “дисциплін технічного перекладу”. Відповідно останніх досягнень у сферах інформаційних технологій доцільно зміст здійснювати на основі наскрізної програми практичної підготовки ТП з метою формування готовності майбутніх фахівців технічного перекладу до професійної діяльності в сучасних умовах. Такий підхід сприяє цільовій установці на індивідуальний та наскрізний принципи його планування, спрямованості змісту на навчання та підвищення значення самоконтролю і самокорекції навчальних досягнень ТП й перерозподілу навчального матеріалу у змісті дисциплін з тенденцією збільшення його частки на самостійну позааудиторну підготовку. *Використання методів, засобів і форм навчання* має ґрунтуватися на впровадженні комплексного підходу, що забезпечується органічним поєднанням в навчальному процесі традиційних і комп'ютерних методів навчання, комплексним використанням паперових і електронних носіїв інформації, традиційних і комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, впровадженням як традиційних, так і дистанційних форм організації навчального процесу.

Доведено, що структура і зміст навчально-методичного комплексу дисциплін “мова”, “переклад”, “інженерія” повинні передбачати наявність “паперової”, комп'ютерно-орієнтованої та матеріально-технічної складових та їх комплексне використання за принципом взаємного доповнення; впровадження системи модульно-рейтингового безперервного контролю та оцінювання результатів навчання з інформаційних технологій майбутніх ТП повинно базуватися на накопичувальному, модульному, рейтинговому та наскрізному принципах оцінювання.

7. Визначені та розроблені структура та зміст спеціальних (фахових) дисциплін ТП до різних напрямків наукових знань, що значно ускладнює їх сприйняття та вивчення в силу необхідності переключення студента з однієї наукової галузі (навчальної дисципліни) до іншої. Для розв'язання цієї проблеми запропонована авторська методика побудови змісту спеціальних (фахових) дисциплін, яка заснована на процедурі пошуку аналогій та розбіжностей. В основу методики покладено процедуру порівняння реалізації різних методів опису технічних, математичних явищ, що спонукає студентів у процесі вивчення шукати спільні риси та розбіжності для цих методів. Такий підхід активує розумову діяльність студента і допомагає йому сприймати спеціальні дисципліни як єдине ціле. Аналіз вимог динамічної моделі підготовки ТП на базі компетентнісного підходу в галузі професійної освіти свідчить про

необхідність їхньої підготовки фаховим дисциплінам на базі основ теорії технічних систем.

8. Система модульно-рейтингового безперервного контролю й оцінювання результатів навчання ТП базується на накопичувальному, модульному, рейтинговому та наскрізному принципах оцінювання їх готовності до професійної перекладацької діяльності впродовж усіх етапів професійної підготовки ТП у ВНЗ, на реалізації міжсесійних видів контролю (попереднього, діагностичного, поточного, періодичного, рубіжного) та підсумковому контролю ефективності їх професійної підготовки з перекладацької діяльності. Зроблено висновок, що впровадження системи модульно-рейтингового безперервного контролю й оцінювання результатів навчання ТП сприяє регулярності відвідування ними аудиторних занять, систематичній позааудиторній навчально-пізнавальній діяльності студентів, об'єктивності оцінювання їх навчальних досягнень, відповідальності студентів за результати навчання.

Проведене дослідження не вичерпує всіх завдань професійної підготовки майбутніх ТП у ВНЗ. Подальшої розробки потребують проблеми гнучкого оновлення змісту і дослідження інтегративних процесів, пов'язаних з викладанням дисциплін циклу технічного перекладу, теоретико-методологічного обґрунтування впровадження методів активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх ТП.

Це дослідження можна вважати певним внеском у створення педагогічної теорії професійної підготовки фахівців з ТП на компетентнісній основі, яка, безумовно, потребує подальшого дослідження і розроблення нових науково-обґрунтованих дієвих моделей навчання майбутніх ТП з урахуванням потреб сучасного виробництва й потреб індивідуальності фахівця. Перспективні напрямки досліджень професійної підготовки фахівців з ТП можуть бути спрямовані на вивчення наступних проблем: теорія структури та змісту професійної підготовки фахівців з ТП; свідома пізнавальна діяльність студентів; методика формування й розвиток професійно необхідних здатностей та особистісних якостей майбутніх фахівців ТП; інтеграція освіти, науки і виробництва; технологія формування мотивації майбутнього ТП до навчання; вивчення та набуття студентом досвіду практичного використання знань, умінь і навичок; вивчення досвіду самостійної діяльності на основі універсальних знань; технологія розробки критеріїв оцінювання рівня професійної компетентності майбутнього ТП тощо.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДОБРАЖЕНО У ПУБЛІКАЦІЯХ

Монографії, навчальні програми, навчальні посібники, методичні матеріали, довідники

1. Панов С. Ф. Основы предпринимательства / С. Ф. Панов : кол. монографія (чч. 2, 8, 9) / В. В. Бушуев, Е. Ф. Новоселов, В. И. Очерedyкo, Б. Н. Сердюк : монографія – К.: ВHV , 1992. – 550 с.

2. Панов С. Ф. Теоретико-методичні засади професійного формування технічних перекладачів у вищих навчальних закладах : монографія / С. Ф. Панов. – К. : ТОВ “НВФ “Славутич-Дельфін”, 2015. – 242 с.

3. Робоча навчальна програма дисципліни “Комп’ютерний сервіс перекладача (за кредитно-модульною системою)” – Напрямок : 0201 “Культура” Спеціальність : 6.020100 “Документознавство та інформаційна діяльність”, 2005.

4. Робоча навчальна програма дисципліни “Практика перекладу з другої іноземної мови науково-технічної літератури” (за кредитно-модульною системою) – Напрямок : 0305 “Філологія”. Спеціальність : 8/7.030507 “Переклад”, 2006.

5. Робоча навчальна програма дисципліни “Лінгвокраїнознавство країн другої іноземної мови” (за кредитно-модульною системою) – Напрямок : 0305 Філологія”. Спеціальність : 8.030507 “Переклад”, 2006.

6. Робоча навчальна програма дисципліни “Автоматизовані технології науково-технічного перекладу” (за кредитно-модульною системою) – Напрямок : 0201 “Культура” Спеціальність : 6.020100 “Документознавство та інформаційна діяльність”, 2005.

7. Панов С. Ф. Лекції та граматичні вправи з німецької мови : зб. метод. матеріалів для слухачів ІПК (перший рівень навчання, уроки 1-9) / С. Ф. Панов. – К. : ІПК, 1994. – 24 с.

8. Панов С. Ф. Лекції та граматичні вправи з німецької мови для студентів заочників / С. Ф. Панов. – К. : АПН УГПУ ім. М. П. Драгоманова, 1996. – 40 с.

9. Панов С. Ф. Німецька мова. Grammatik kurzgefaßt : довідник з граматики / С. Ф. Панов. – К. : НАУ, 2003. – 20 с.

10. Панов С. Ф. Німецька мова. Start in den Beruf : методичні вказівки та контрольні завдання для студентів 4-5 к. усіх спеціальностей / С. Ф. Панов. – К. : НАУ, 2003. – 28 с.

11. Панов С. Ф. Німецька мова: Практика перекладу з другої іноземної мови. Методична розробка для студентів V курсу спеціальності 8.030507 “Переклад” / С. Ф. Панов. – К. : НАУ, 2005. – 36 с.

12. Панов С. Ф. Німецька мова. Lingualandeskunde : навчальний посібник для студентів / С. Ф. Панов. – К. : НАУ, 2006. – 102 с.

13. Панов С. Ф. Німецька мова. Lingualandeskunde. (Кредитно модульна система) : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни, 2-е видання / С. Ф. Панов. – К. : НАУ, 2006. – 68 с.

14. Панов С. Ф. Німецька мова. Методична розробка для самостійних занять з курсу “Лінгвокраїнознавство країн другої іноземної мови”. Модуль 1 / С. Ф. Панов. – К. : НАУ, 2006. – 24 с.

15. Панов С. Ф. Організація науково-дослідної роботи студентів : навчально-методичний посібник для студентів / С. Ф. Панов, О.В. Зорька, Є. Ф. Новоселов, Г. Й. Трутовський. – К. : КДАВТ, 2013. – 42 с.

Статті наукових фахових виданнях

16. Панов С. Ф. Впровадження сучасних засобів та інформаційних технологій для поліпшення роботи студентів у різномовному екіпажі / С. Ф. Панов // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць. – Київ : ІВЦ “Політехніка”, 2001. – № 3. – Кн. 2. – С. 115 - 116.
17. Панов С. Ф. Питання використання теорії систем при вивченні іноземних мов / С. Ф. Панов // Мова і культура. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. VII. Культурологічний підхід до викладання мови і літератури. Мова сучасного мистецтва. – 2003. – С. 58 - 65.
18. Панов С. Ф. Модульне формування професійної готовності перекладачів філологів у вищому технічному навчальному закладі / С. Ф. Панов // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць. – Київ : ІВЦ “Політехніка”, 2005. – № 2 – Ч. 1. – С. 187 - 192.
19. Панов С. Ф. Проектування навчального процесу підготовки технічних перекладачів / С. Ф. Панов // Проблеми освіти. Третій спец. випуск. – К. : Інститут інноваційних технологій і змісту Міністерства освіти і науки України, Вінницький соціально–економічний інститут Університету “Україна”, 2006. – С. 229 - 235.
20. Панов С. Ф. Інтегровані спецкурси у професійній підготовці технічних перекладачів у вищих навчальних закладах / С. Ф. Панов // Проблеми освіти. Шляхи розвитку духовності та освіти : зб. наук. праць. Четвертий спец. випуск. Київ – Вінниця. : Вінницький соціально-економічний інститут Університету “Україна”, 2006. – С. 47 - 53.
21. Панов С. Ф. Інтегровані технології побудови процесу перекладу для технічних перекладачів / С. Ф. Панов // Розвиток наукових досліджень : зб. наук. праць. – Полтава : Вид-во “ІнтерГрафіка”, 2006. – Т. 8. – 2006. – С. 15 - 16.
22. Панов С. Ф. Інноваційні методи навчання конспектуванню перекладачів–філологів / С. Ф. Панов // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя : зб. наук. праць. Серія : Психолого-педагогічні науки. – Ніжин : НДПУ, 2006. – Вип. 2. – 2006. – С. 38 - 40.
23. Панов С. Ф. Професійна підготовка технічних перекладачів в умовах впровадження кредитно-модульної системи навчання / С. Ф. Панов // Вісник НТУУ “КПІ” Філософія. Психологія. Педагогіка. – К. : ІВЦ “Політехніка”, 2007. – Вип. 3. – Ч. 1. – 2007. – С. 86 - 89.
24. Панов С. Ф. Зняття фізичної втоми перекладачів у процесі роботи з комп'ютером / С. Ф. Панов // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім Т.Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів : ЧДПУ, 2008. – № 55. – Т. 1. – 2008. – С. 125 - 129.
25. Panov S. F. Qualitätsmanagement und Qualitätssicherung im Ausbildung. / S. F. Panov // Наукові записки. Серія “Педагогічна” – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2008. – Вип. 9. – С. 571 - 574.

26. Панов С. Ф. Роль лінгвокраїнознавства в підготовці перекладачів / С. Ф. Панов // Наукові записки Міжнародного гуманітарного ун-ту : зб. наук. праць. – Міжнар. гуманітар. ун-т, 2008. – Вип. 12. – С. 134 - 137.

27. Панов С. Ф. Використання прикладної спрямованості фахових дисциплін у процесі підготовки майбутніх технічних перекладачів / С. Ф. Панов // Нові технології навчання. Зб. наук. праць. Розвиток духовності та професіоналізму в умовах глобалізації. Спец. випуск № 55. – Частина 2. – Київ – Вінниця : Інститут інноваційних технологій і змісту Міністерства освіти і науки України, Вінницький соціально-економічний інститут Університету “Україна”, Вінницьке навчально-науково-виробниче об'єднання “Комплекс-1”, 2008. – С. 203 - 208.

28. Панов С. Ф. Формування сучасного мислення майбутнього технічного перекладача / С. Ф. Панов // Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” : наук.-теор. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – Вип. 17. – С. 44 - 47.

29. Панов С. Ф. Зняття фізичної та зорової втоми технічних перекладачів у процесі роботи на комп'ютері / С. Ф. Панов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХДАДМ (XXIII), 2009. – № 5. – С. 223 - 226.

30. Панов С. Ф. Системы дистанционного обучения для технических переводчиков в реальном режиме времени / С. Ф. Панов // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк : ДВНЗ “ДонНТУ”, 2009. – Вип. 6 (160). – С. 78 - 82.

31. Панов С. Ф. Навчально-методичний супровід професійної підготовки технічних перекладачів / С. Ф. Панов // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк : ДВНЗ “ДонНТУ”, 2009. – Вип 3 (145). – С. 182 - 186.

32. Панов С. Ф. Технологія перекладу технічно-орієнтованих текстів з використанням положень теорії технічних систем / С. Ф. Панов // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк : ДВНЗ “ДонНТУ”, 2009. – Вип. 6 (160). – С. 127 - 133.

33. Панов С. Ф. Формування самостійності у перекладачів-менеджерів у процесі фахової підготовки. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХДАДМ (XXIII), 2009. – № 7. – С. 147 - 151.

34. Панов С. Ф. Використання основ інженерії для професійної підготовки технічних перекладачів / С. Ф. Панов // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк : ДВНЗ “ДонНТУ”, 2011. – Вип. 9 (191). – С. 136 - 140.

35. Панов С. Ф. Умови використання інженерії для якісної професійної підготовки технічних перекладачів / С. Ф. Панов // Вища освіта України : Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток до № 3, том IV (29).

Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору” – К. : Гнозис, 2011. – С. 307 - 312.

36. Панов С. Ф. Формування комунікативної компетенції майбутніх технічних перекладачів у процесі вивчення гуманітарних і технічних дисциплін фахового спрямування / Романовський О. О., Панов С. Ф. // Наукові записки : Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Випуск СХХХ (130). – С. 126 - 136.

Статті у міжнародних наукових фахових виданнях

37. Панов С. Ф. Проблемы снятия физической усталости студентов-переводчиков при работе на компьютере / С. Ф. Панов // Человек, спорт, здоровье ; Под ред. В. А. Таймазова . - Санкт-Петербург / – СПб., Изд-во “Олимп-СПб”, 2011. – С. 84 - 86.

38. Панов С. Ф. Значение инженерной составляющей в компетенции технического переводчика и управление знаниями / С. Ф. Панов // Развитие человеческого потенциала системы высшего образования: проблемы и пути решения; под общ. ред. Б. Е. Фишмана – Биробиджан : Изд-во ФГБОУ ВПО “ПГУ им. Шолом-Алейхема”, 2014. – С. 182 - 185.

39. Panov S. F. Some aspects of the methodical providing over of candidates examinations on a foreign language for the future maritime specialists. / S. F. Panov, I. Iu. Skliarenko // Edukacja ku przyszłości. Wyzwania i zaniechania w kształceniu dorosłych. – Siedlce : Siedleckie towarzystwo naukowe, 2014. – Tom 4. – 2014 – С. 273 - 278.

40. Panov S. Datenverarbeitungssysteme in der Ausbildung zum Übersetzer und Dolmetscher / S. Panov, L. Shevchuk // Journal L'Association 1901 SEPIKE Poitiers, Osthofen, Los Angeles, den 15.07.2014. – С. 69 - 73.

Матеріали наукових та науково-практичних конференцій

41. Панов С. Ф. Розвиток та впровадження сучасних інформаційно-орієнтованих технологій у системі освіти / С. Ф. Панов Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології : матер. міжнар. наук. конф., присвяченої 35-річчю наукової та педагогічної діяльності академіка С. Д. Максименка (17–18 грудня 2001 р., м. Київ) – К. : Міленіум, 2002. – С. 195 - 198.

43. Панов С. Ф. Впровадження у навчальний процес нових методик іноземних мов за допомогою сучасних засобів та інформаційних технологій / С. Ф. Панов // Формування гуманістичного світогляду вчителя : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. “Формування гуманістичного світогляду вчителя”. Уманський ДПУ ім. П. Тичини. – К. : Наук. світ, 2001. – С. 97 - 98.

44. Панов С. Ф. Удосконалення викладання іноземних мов за новітніми технологіями – необхідна умова ефективності освіти у вищій школі / С. Ф. Панов // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених “Актуальні проблеми філології”. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2003. – С. 124 - 126.

45. Панов С. Ф. Сучасні інтенсивні технології формування професійної готовності перекладачів у вищих технічних навчальних закладах. / С. Ф. Панов // Гуманітарна освіта в профільних вищих навчальних закладах: проблеми і перспективи : Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції 16–18 березня 2005 р. : В 2 т. / За заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. В. Петренка. – К. : НАУ, 2005. – Т.1 – 2005. – С. 108 - 109.

46. Панов С. Ф. Модульне проектування процесу підготовки перекладачів філологів у вищих технічних навчальних закладах / С. Ф. Панов // Матеріали II Міжнародної науково-методичної конференції “Болонський процес” : Трансформація навчального процесу у технологію навчання, 20–21 жовтня 2005 р.” – К. : ДУІКТ, 2005. – С. 252 - 254.

47. Панов С. Ф. Гуманізація мовної освіти: Світоглядний аспект у технічному університеті / С. Ф. Панов // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К. : Поліграфічний центр Фоліант, 2006. – Т. IX. – С. 329 - 334.

48. Панов С. Ф. Формування перекладацької компетентності у майбутніх перекладачів-філологів / С. Ф. Панов // Гуманізм та освіта : зб. матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Вінниця, 19-21 вересня 2006 р. – Вінниця : “УНІВЕРСУМ – Вінниця”, 2006. – С. 357 - 358.

49. Панов С. Ф. Конструювання змісту професійної підготовки майбутніх перекладачів-філологів у вищих технічних навчальних закладах. / С. Ф. Панов // Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. / За заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. В. Петренка. – К. : НАУ, 2006. – Т.1. – С. 124 - 125.

50. Панов С. Ф. Використання комп'ютерних мультимедійних технологій у навчальному процесі. / С. Ф. Панов // Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця : матеріали VIII Всеукр. науково-практ. конфер. – К. : НАУ, 2007. – Т. 1. – С. 127 - 128.

51. Панов С. Ф. Сучасні інновації професійної підготовки технічних перекладачів / С. Ф. Панов // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти : матеріали п'ятих Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2007. – С. 226 - 228.

52. Панов С. Ф. Теоретико-методичні основи підготовки перекладачів / С. Ф. Панов // Проблеми освіти в суспільстві ноосферної епохи (Освіта сталого розвитку) : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К. : Чайка–Всесвіт, 2007 – С. 284 - 289.

53. Панов С. Ф. Теоретико-методичні основи підготовки технічних перекладачів / С. Ф. Панов // Теоретичні та методологічні проблеми дослідження іноземних мов : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К. : НАУ, 2008. – С. 82.

54. Панов С. Ф. Професійна підготовка перекладачів у технічному університеті. “Психолого-педагогічні проблеми освіти і виховання в умовах глобалізації та інтеграції освітніх процесів” / С. Ф. Панов // Тези доповідей

наукової конференції кафедри ЮНЕСКО КНЛУ, 12 грудня 2007 р. – К. : Вид. Центр КНЛУ, 2007. – С. 127 - 128.

55. Панов С. Ф. Гуманізація та професіоналізм викладача технічного перекладу / С. Ф. Панов // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України” (18-20 вересня 2008 р., м. Ялта) : зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2008. – Ч. 2. – С. 54 - 59.

56. Панов С. Ф. Акмеологічний підхід до професійної підготовки технічних перекладачів в умовах впровадження кредитно-модульної системи навчання / С. Ф. Панов // Проблеми формування фахівців у вищих навчальних закладах України в ХХІ столітті. Матеріали Всеукраїнської НПК. – Київ : Чайка–Всесвіт, 2008. – С. 290 - 295.

57. Панов С. Ф. Використання прикладної спрямованості фахових дисциплін у процесі підготовки майбутніх технічних перекладачів / С. Ф. Панов // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України” (22-23 вересня 2009 р., м. Ялта) : зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2009. – Ч. 2. – С. 55 - 58.

58. Панов С. Ф. Методичне забезпечення професійної підготовки перекладачів / С. Ф. Панов // 1020-річчя історії шкільної освіти в Україні: традиції, сучасність, перспективи : міжнародна наукова конференція : збірник матеріалів – К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2009. – С. 138 - 141.

59. Панов С. Ф. Професійна підготовка перекладачів туристичного напряму / С. Ф. Панов // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Львів : ЛДУФК, 2010. – С. 397 - 404.

60. Панов С. Ф. Общественный прогресс и диалектический процесс взаимодействия целей проектирования и формирования гуманитарной составляющей профессионального роста в глобализованном обществе / С. Ф. Панов // Проблеми відродження духовності в умовах глобальної кризи : матеріали Ірпінських міжнародних науково-практичних читань. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2010. – Ч. 2. – С. 236 - 239.

61. Панов С. Ф. Інноваційні проблеми менеджменту національної освіти / С. Ф. Панов // Управління в освіті : зб. матеріалів V Міжнар. наук-практ. конф. 14–16 квітня 2011 р., Львів; відп. ред. Л. Д. Кизименко. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 242 - 243.

62. Панов С. Ф., Олимпийское движение на Украине / С. Ф. Панов, Г. Й. Трутовский, А. Р. Кутова // V Международный конгресс “Человек, спорт, здоровье” 21 - 23 апреля 2011 г. Санкт-Петербург, Россия : материалы конгресса ; под ред. В. А. Таймазова – СПб. : Изд-во “Олимп-СПб”, 2011. – С. 28 - 29.

63. Панов С. Ф. Технологія фахоспрямованого перекладу науково-технічної літератури / С. Ф. Панов // Інформаційні технології в професійній діяльності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Рівне : РВВ РДГУ. – 2011. – С. 44 - 45.

64. Панов С. Ф. Використання основ системної інженерії для професійної підготовки фахівців технічних спеціальностей / С. Ф. Панов // Водний транспорт. Збірник наук. праць Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. – К : КДАВТ, 2011. – № 12. – С. 127 - 136.

65. Панов С. Ф. Професійна відповідальність у підготовці технічних перекладачів на основі комунікації і сучасних інноваційних технологій / С. Ф. Панов // Викладання психолого-педагогічних дисциплін у технічному університеті: соціально відповідальний вимір : матеріали VII Міжнар. наук.-метод. конф. (13-14 жовтня 2011 р. м. Київ, Україна) ; редкол. : Г. О. Балл та ін. – К : ДІА, 2011. – С. 72.

66. Панов С. Ф. Підготовка перекладачів туристичного напрямку в сучасному середовищі / С. Ф. Панов // Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму : тези доповідей III Міжнародної наук.-практ. конф. 13-14 жовтня 2011 р. ; за ред. В. М. Огаренко та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – С. 278 - 279.

67. Панов С. Ф. Инновационные технологии подготовки технических переводчиков в высших учебных заведениях непедагогического профиля / С. Ф. Панов // Інноваційні технології у професійному розвитку педагогічних працівників та керівників закладів освіти : зб. тез міжнародної наук.-практ. конф. 24 - 25 квітня 2012 р., м. Біла Церква. – Біла Церква : КОІПОПК, 2012. – С. 100 - 101.

АНОТАЦІЇ

Панов С. Ф. Теоретико-методичні засади професійного формування технічних перекладачів у вищих навчальних закладах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. - Київ, 2017.

Дисертаційне дослідження присвячене розв'язанню проблеми формування технічних перекладачів у вищих навчальних закладах. Розкрито особливості підготовки технічних перекладачів, що інтегрують технічні (інженерія) і лінгвістичні (мовні знання, теоретичні та практичні навички технічного перекладу), які забезпечують якісну готовність виконувати фахову перекладацьку діяльність. Обґрунтовано розвиток формування перекладацької діяльності технічних перекладачів як спеціально організованого процесу, що через взаємодію фахівця з технічної інформацією на технічному, філологічному і практично-перекладацькому рівнях сприяє становленню студента як творчого мовленнєвого дизайнера.

Охарактеризовано систему підготовки і розвитку перекладацької компетентності майбутніх технічних перекладачів, що ґрунтується на аксіологічному, системному, компетентнісному, діяльнісному, інтегративному, міждисциплінарному, особистісно зорієнтованому, креативному підходах, містить цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольний-

результативний блоки та блок забезпечення навчального процесу. Експериментальні дослідження якості продукту перекладу та професійної компетентності підтверджують ефективність використання запропонованих методик тестування, доцільність їх практичного впровадження у процесі професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, технічний перекладач, перекладацька діяльність, професійна підготовка, викладання фахових дисциплін перекладачам, критерії оцінювання перекладацької діяльності

Панов С. Ф. Теоретико-методические основы профессионального формирования технических переводчиков в высших учебных заведениях. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. - Киев, 2017.

Диссертационное исследование посвящено решению проблемы профессионального формирования технических переводчиков в высших учебных заведениях.

В работе проанализированы проблемы связанные с реализацией традиционного образования технических переводчиков и обоснована необходимость в создании и внедрении новой системы образования, направленной на подготовку высококвалифицированных и конкурентоспособных специалистов, которые смогут ориентироваться в современном обществе, информационном пространстве, быть конкурентными и мобильными.

В работе исследовано развитие и становление технических переводчиков в прошлом столетии.

Проведенный автором контекстуальный анализ различных источников позволил определить соотношение понятий “компетенция”, “компетентность” и “профессиональная компетентность”. На основе проведенного анализа предложена обобщенная структура профессиональной компетентности технического переводчика, которая представляет собой комплекс функциональных компетентностей в общенаучной, профессиональной, индивидуально-психологической и социальных отношений сферах переводческой деятельности.

Раскрыта структура системы подготовки специалистов по техническому переводу, которая учитывает требования Болонской декларации и ориентирована на формирование профессиональной компетентности выпускника ВУЗа. Определены основные виды деятельности для бакалавра и магистра по техническому переводу.

Теоретико-методологический анализ исследования дал возможность определить основные функции системы подготовки специалистов по техническому переводу на компетентностной основе. Это – учебно-

познавательная, инновационно-деятельная, научно-исследовательская и диагностико-мотивационная функции.

Методологический анализ проблемы подготовки специалистов по техническому переводу даёт основание утверждать, что результатом формирования профессиональной компетентности будущего специалиста должна быть его способность творчески и логически мыслить, умение проводить исследовательские работы и способность к самостоятельной и самообразовательной деятельности.

В работе представлена обобщенная динамическая модель формирования профессиональной компетентности будущего специалиста по техническому переводу. Предложенная модель отражает основные цели подготовки специалиста, учитывает разработку и планирование содержательной части обучения на базе компетентного подхода, включает компоненты, которые являются определяющими в формировании профессиональной компетентности специалиста, предполагает выполнение контрольно-оценочной функции с использованием разработанных критериев оценивания влияния ЗУН на эффективность процесса формирования профессиональной компетентности. Она также направлена на улучшение материально-технического и кадрового обеспечения учебного процесса и создания благоприятных психолого-педагогических условий для учебного процесса.

Предложенная модель формирования профессиональной компетентности технического переводчика реализует определённые функции системы подготовки средствами развития творческой активности, логического мышления, исследовательской активности и стимулирования мотивации к самостоятельной и самообразовательной деятельности студента.

Как составная часть динамической модели, в работе предложена структурно-логическая схема подготовки бакалавров и магистров профессионального переводческого направления, которые являются основанием для создания учебных программ профессиональной подготовки специалистов и какие направлены на формирование их высокой профессиональной компетентности. В предложенных структурно-логических схемах заложена природно-логическая последовательность усвоения студентом кредитных модулей.

На основе анализа содержания информации о методах технического перевода разработана общая структура содержания специальных дисциплин, которая характеризуется определенной логичной связью и последовательностью, создаёт систему, главной чертой которой является непрерывность, целостность, что выражает содержание информации о техническом переводе.

Предложена структура комплексной технологии для внедрения обобщенной динамической модели подготовки специалистов по техническому переводу, которая состоит из таких составных компонентов как технологии развития у студентов творческой и исследовательской активности, логического мышления и стимулирования у них мотивации к самостоятельной и самообразовательной деятельности. Реализация предложенной технологии

показана на примере преподавания одной из дисциплин профессионального направления.

Представлены разработанные критерии оценивания профессиональной компетентности студентов по результатам выполнения ими выпускной работы, которая отображает не только уровень профессиональной компетентности, а и качество образовательной программы в целом, показывает, насколько программа способствует формированию ключевых компетенций, насколько запланированные виды учебной деятельности приближены к профессиональной деятельности будущего специалиста.

Работоспособность предложенной обобщенной динамической модели подготовки специалистов по техническому переводу была проверена экспериментально методом экспертной оценки. Целью проведения экспертной оценки модели было определение целесообразности её внедрения, действенность и практическая пригодность для реализации компетентностного подхода. Результаты проведенного анализа подтверждают значимость и жизнеспособность предложенной модели.

Ключевые слова: технический перевод, технология преподавания профильных дисциплин, формирование профессиональной компетентности специалиста.

Panov S. F. Theoretical and methodical basics for the formation of interpreters of professional technical direction in Universities. - Manuscript.

Thesis for the Doctor's Degree in Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 - Theory and methods of professional education. - National Pedagogical University by M.P. Dragomanov.

Theoretical and methodical basics for the formation of professional technical interpreters in universities are set in the dissertation. The conceptual model of professional training of interpreters of professional technical direction in higher schools has been founded.

The domestic and foreign experience of interpreters of professional technical direction of training system formation and development were analyzed in the work. A multi-layered structure for the training of highly qualified competitive specialists has been developed.

The author has performed various sources analysis that allowed him to determine the ratio of understanding by the interpreters of professional technical direction such concepts as "competence", "expertise" and "professional competence". Basing on the analysis, the author has offered a generalized structure of a technical translator professional competence, which is a set of functional competences in the general, scientific, professional, individual psychological and social relations areas of translation.

The structure of training specialists in technical translation system has been disclosed in the work, which takes into account the requirements of the Bologna Declaration and is aimed at the formation of professional competence of university graduates. The major activities for the bachelor's and master's degrees in technical translation have been determined.

Theoretical and methodological analysis presented in the study has made it possible to identify the main features of the interpreters of professional technical direction training system for transfer of it onto competence basis. Those are educational, informative, innovative activities, research and diagnostic and motivational functions.

The paper presents a generalized dynamic model of the future expert in technical translation as well as their further professional competence development. The proposed model is aimed at improving logistics and staffing in the framework of the educational process.

In order to assess the interpreters of professional technical direction quality of training, the author has proposed note-taking system for the translations and interpretation SISKON recording algorithm. Also criteria and algorithms for evaluating the quality of technical translations of the future experts both in real time and throughout the whole training period are offered.

Keywords: technical translation, technology of teaching specialized subjects, quality of training, formation of an expert professional competence